

NÅR LYSTEN DRIVER VÆRKET

BYGGERIETS ILDSJÆLE

LYDUM MØLLE **SAMARBEJDE OG**
LOKAL FORANKRING / SIDEGADEN
PLADS TIL DET SKÆVE / NØRHOLM
FORSAMLINGSHUS **NOGET AT**
SAMLES OM / JOLLMANDS GAARD
FRA RUIN TIL BYENS PERLE /
DEN VERTIKALE HAVE **ØKOLOGI**
PÅ HØJKANT / GULDDYSSE
KULTURGÅRD **SUCCESSION Gennem**
SAMARBEJDE / HERBERGER LANGS
HÆRVEJEN **STEDER AT STOPPE**
OP / SORENSMINDE **MINDER**
OM ET STED / HAN HERRED
HAVBÅDE **MANGFOLDIGHED MOD**
FÆLLES MÅL / Huset på NÆSSET
DRØMMEN OM ET KULTURHUS
PÅ LANDET

NÅR LYSTEN DRIVER VÆRKET — BYGGERIETS ILDSJÆLE

© Realdania og Dansk Bygningsarv A/S, 2010

Publikationen er udgivet af

Realdania

Publikationen er udarbejdet af

Dansk Bygningsarv A/S i samarbejde med Realdania

ISBN 87-991618-2-6

Redaktion Kirstine Cool og Rie Christine Søgaard Jensen

Layout b14

Foto Anne Prytz Schaldemose

Tryk Eks-Skolens Trykkeri ApS

Tak til ildsjæle, lokale aktører og eksperter for tid og input.

FORORD

Byggeriets ildsjæle er alle dem, der med frivillighed og stort engagement bygger, istandsætter, omdanner og skaber nyt liv i gamle og nye bygninger. Når den negative udvikling i landsbysamfundet skal vendes, når bygningsarv skal bevares og formidles, når gaden trænger til nyt liv, eller kulturen skal have fysiske rammer til udfoldelse, er det ofte ildsjælene, der er de første til at tage fat. Ildsjæle drives af glæden ved at gavne den sag, som de brænder for, gennem en frivillig indsats sammen med andre.

Realdanias formål er at skabe livskvalitet gennem det byggede miljø, og i mange af de projekter, vi engagerer os i, møder vi ildsjælene. Ildsjæle har og skaber en stor ejerskabsfølelse. De har ofte rod i det lokale foreningsliv, de skaber nye rammer for samvær og kulturliv og i nogle tilfælde også økonomiske muligheder i form af nye aktiviteter og brugere. De skaber med andre ord liv i gamle og nye bygninger. Til gavn for lokalmiljø, bygningsarv og i sidste ende os alle sammen.

Med denne bog sætter vi fokus på byggeriets ildsjæle og deres arbejde. Karakteristisk for deres projekter er, at de er lokalt forankret hos personer, grupper eller foreninger, der alle – med små midler og med bidrag af frivillig arbejdskraft – arbejder med noget, som de brænder for. På den måde skaber ildsjælene en merværdi, som langt overstiger både de økonomiske midler og den frivillige arbejdsindsats, der lægges i projekterne. Med enkle midler og stort engagement skabes forandring og øget livskvalitet.

Realdania vil gerne vise den store værdi, der ligger i ildsjælenes indsats for det byggede miljø i Danmark. Med afsæt i gode erfaringer og input fra fagfolk ønsker vi, at andre vil kunne se værdien og potentialet i ildsjælenes arbejde. Bogen viser den forandring, der sker, når ildsjæle går i gang. Det er vores håb, at mange vil få inspiration til at støtte og bakke op, og at kommende ildsjæle vil blive tilskyndet til selv at gå i gang.

Fordi lysten driver værket.

Christian Andersen, Realdania

INDHOLD

INDLEDNING	6
ILDSJÆLE PÅ DAGSORDENEN	10
ILDSJÆLENES PROJEKTER	16
ILDSJÆLE I PRAKSIS	26
LYDUM MØLLE	
SAMARBEJDE OG LOKAL FORANKRING	30
SIDEGADEN	
PLADS TIL DET SKÆVE	38
NØRHOLM FORSAMLINGSBUS	
NOGET AT SAMLES OM	46

JOLLMANDS GAARD FRA RUIN TIL BYENS PERLE	54
DEN VERTIKALE HAVE ØKOLOGI PÅ HØJKANT	62
GULLDDYSSE KULTURGÅRD SUCCES GENNEM SAMARBEJDE	70
HERBERGER LANGS HÆRVEJEN STEDER AT STOPPE OP	78
SORENSMINDE MINDER OM ET STED	86
HAN HERRED HAVBÅDE MANGFOLDIGHED MOD FÆLLES MÅL	94
HUSET PÅ NÆSSET DRØMMEN OM ET KULTURHUS PÅ LANDET	102

INDLEDNING

BYGGERIETS ILDSJÆLE SKABER VÆKST, UDVIKLING OG LIVSKVALITET TIL GAVN FOR MANGE MENNESKER. DE SKABER LIV I NYE OG GAMLE BYGNINGER I HELE LANDET OG BYGGER PÅ LOKAL OPBAKNING. SAMTIDIG KAN DET OGSÅ VÆRE UDFORDRENDE AT VÆRE ILDSJÆL, OG DET KRÆVER BÅDE TÅLMODIGHED, IHÆRDIGHED OG ET GODT NETVÆRK AT GENNEMFØRE ET PROJEKT. LÆS HER OM HVORDAN ILDSJÆLSPROJEKTERNE LYKKES OG OM DET POTENTIALE, DER LIGGER I AT BAKKE OP OM LOKALE ILDSJÆLE.



Denne bog sætter fokus på de resultater, der skabes rundt om i landet af engagerede ildsjæle, som brænder for at forbedre det byggede miljø. Ildsjælene motiveres ved den positive forandring, de skaber, og drives af glæden ved at gøre en forskel – for sig selv såvel som for andre.

Bogen er opdelt i tre dele. I første del hører vi fire eksperter bud på ildsjælenes potentialer for blandt andet landdistriktsudvikling, fællesskaber, identitetsudvikling og social innovation.

Bogens anden del samler de vigtigste erfaringer fra ildsjælsprojekterne og giver en række bud på ildsjælsprojekters udfordringer og muligheder, på ildsjælsprojekters betydning og ildsjælsprojekternes organisation og livsførelse.

I bogens tredje del formidles ildsjælsprojekterne hver for sig som casebeskrivelser, der går helt tæt på ildsjælene og projekternes lokale betydning. Case-beskrivelserne kan læses i sammenhæng eller uafhængigt af hinanden.

Bogen bygger på viden fra Realdanias samarbejde med byggende ildsjæle over en længere årrække samt besøg og interviews med de ti projekter, der præsenteres. Besøg og interviews med ildsjælsprojekterne er gennemført af Bygningsarv, som er en videns- og rådgivningsvirksomhed, der gennem en tværfaglig tilgang arbejder med at indfri bygningsarvens potentialer for bl.a. vækst, identitet og udvikling.



ILDSJÆLE PÅ DAGSORDENEN

I DET FØLGENDE BIDRAGER FIRE EKSPERTER MED INDSIGT I ILDSJÆLENE BETYDNING FOR SAMFUNDET OG ARGUMENTERER HVER ISÆR FOR, HVORFOR ILDSJÆLE BØR STÅ HØJT PÅ SAMFUNDETS DAGSORDEN. FORSKEREN, RÅDGIVEREN, DEN KOMMUNALE UDVIKLINGSCHEF OG FONDEN HAR HVER DERES BLIK PÅ ILDSJÆLENE POTENTIALER OG BETYDNING FOR BL.A. UDVIKLING, DEMOKRATI, FÆLLESSKAB, STOLTHED OG IDENTITET.



FRIVILLIGHEDEN ER I VÆKST

Bjarne Ibsen er centerleder på Center for Forskning i Idræt, Sundhed og Civilsamfund ved Syddansk Universitet. Han er ph.d. i statskundskab på en afhandling om frivilligt arbejde i foreninger og har i de seneste ti år primært forsket i frivilligt arbejde, foreningslivets udvikling og forholdet mellem den frivillige og den offentlige sektor – især inden for idræt og folkeoplysning, men også i den frivillige sektor som helhed.

“Frivillige organisationer har nogle helt særlige kvaliteter, der ikke kan findes i samme omfang på markedet eller i det offentlige system. For det første får det sociale element god plads, når arbejdet er frivilligt, og motivet er lyst frem for pligt. For det andet er aktiviteterne moralsk og etisk bestemt og trænger sig på som noget, der bør gøres – ikke fordi man derved kan opnå en økonomisk gevinst, men fordi det vil gøre verden til et lidt bedre sted. Endelig er det frivillige arbejde en praktisk udformning af demokrati, hvor det er de aktive, der bestemmer.

Rent økonomisk spiller de frivillige aktiviteter også en stor rolle. Samlet set kan sektorens økonomiske betydning opgøres til 134,5 mia. kr. svarende til 9,6 procent af det danske bruttonationalprodukt. Den indsats, som de frivillige ildsjæle gør i det små, har altså meget stor og vigtig betydning i det store billede.

Alligevel florerer en myte om, at vi er så individualistiske, at vi ikke længere deltager i frivilligt arbejde. Intet tyder på, at det er sandt; hver tredje dansker er engageret i frivilligt arbejde og ikke mindre end hver fjerde forening i Danmark er oprettet siden 1990. Det tyder på en nettotilvækst af frivillige foreninger. Frivillighedsundersøgelsen fra 2006 viser også en betydelig vækst i det samlede antal foreninger og organisationer, ligesom de enkelte foreninger oplever en stadig større tilslutning af frivillige.

Frivilligheden er altså i vækst. Det skyldes, at frivillighed giver dobbelt mening; frivillighed bidrager både til den frivillige ildsjæls livskvalitet og til samfundets velbefindende.”

TERKEL ANDERSEN

/ SEKRETARIATCHEF VED FRIVILLIGRÅDET

FRIVILLIGT ARBEJDE ER EN NØDVENDIGHED I VELFÆRDSSAMFUNDET

Frivilligrådet er et rådgivende organ for socialministeren og Folketinget og har til opgave at skabe gode rammebetingelser for frivilligheden i Danmark. Rådet har 12 medlemmer, som alle er udpeget på baggrund af deres indsigt i, hvordan frivillighed kan bidrage til den velfærdspolitiske opgaveløsning.

“I Danmark har vi tradition for, at det er godt selv at tage initiativ og omsætte bekymring eller berørthed til konkret handling. Denne handlekraft er ildsjælenes fornemste dyd, og traditionen for at tage sagen i egen hånd er med til at skabe medborgerskab. Der er i samfundet en indbygget asymmetri i forholdet mellem borgere og det offentlige system, hvor det offentlige kan være tilbøjelig til at sætte sig som leverandør af ydelser, så borgerne ikke længere ser sig selv som medansvarlige, men nærmere som kunder og forbrugere i den offentlige velfærdsbutik. Ildsjælsprojekter og frivillighed balancerer denne asymmetri ved at give ansvaret tilbage til borgerne og civilsamfundet. Det er særligt vigtigt i en tid, hvor individualisme og karriere længe har været på dagsordenen på bekostning af det fælles. Den frivillige indsats er simpelthen central i forhold til at skabe levende og aktivt medborgerskab.

Samtidig er vi i Frivilligrådet meget optagede af den store innovationskraft, der ligger hos de frivillige organisationer. Frivillige ildsjæle optræder ofte som pionerer ved at skabe nye initiativer og forandre den måde, vi taler og tænker om samfundet på. Ildsjælene tager fat der, hvor det eksisterende system ikke fungerer optimalt, og virker som et spejl, der viser, om offentlige tilbud svarer til de behov, der faktisk er i samfundet.

Derfor er ildsjælene ofte de første til at formulere et problem eller en udfordring, der ellers tidligere har været en blind plet i samfundet, måske endda tabubelagt, og frivillige ildsjæle kan på den måde være med til at ændre den samfundsmæssige dagsorden. Ildsjæle fungerer som en nødvendig udfordring af de offentlige systemer, der – lidt groft sagt – altid vil være svar på gårsdagens måde at definere problemer på. Dermed ikke sagt, at der ikke er innovationskraft i det offentlige, men den kommer tydeligst til udtryk i samspejlet med ildsjæle. Ildsjæle er på den måde sociale entreprenører, der fungerer som dynamoer for kulturel forandring og udvikling.”

SAMARBEJDET MED LOKALE ILDSJÆLE SKABER VÆKST & UDVIKLING I KOMMUNEN

Jørgen Nielbæk har gennem sit arbejde i Varde Kommune gjort sig mange erfaringer om de positive effekter, der kommer af samarbejdet mellem kommunen og lokale ildsjæle. Jørgen Nielbæk er bl.a. en af ophavsmændene bag udviklingen af ni udviklingsråd, der hver især skal bidrage til, at Danmarks geografisk største kommune skal opleve sammenhængskraft og udvikling.

“I Varde Kommune tager vi ildsjælene alvorligt. Ildsjæle kan spille en meget stor rolle i udviklingen af landdistrikter, og kommunen kan gøre meget for at indfri ildsjælernes potentialer. Det handler om at etablere et godt og frugtbart samarbejde mellem kommune og ildsjæle, et samarbejde som begge parter kan få gavn af.

Ildsjæle har entreprenørånd, er gode til at få idéer og udvikle ting, men hvis de ikke kan sproget eller metoderne til at realisere dem, dør idéerne. Ildsjælen er ikke nødvendigvis struktureret, men skal fungere som ledestjerne og overbevise andre om sin idé. Derfor er det vigtigt, at ildsjælene får frigjort tid og energi til at gøre det, de er bedst til – at være innovative og skabende og smitte andre med engagement og arbejdsglæde. Vi ser derfor store potentialer i, at kommunen bidrager med sine kompetencer i samarbejder med ildsjælene, men også i at uddanne ildsjælene, så de nødvendige kompetencer er til stede i lokalsamfundene, tæt på hvor idéerne opstår. Vi ser nødtigt at de innovative ildsjæle drukner i banaliteter eller administration – de skal derimod have frihed til at skabe de projekter, de brænder for.

I Varde Kommune har vi valgt at oprette en formel struktur, der giver gode vilkår for ildsjælernes udviklingsarbejde. Organisationen består af ni udviklingsråd, der dækker hele kommunen. Udviklingsrådene består af lokale, engagerede ildsjæle og skal bidrage til vækst og udvikling i hver deres del af kommunen.

Vi er som kommune opmærksomme på, at ildsjælernes arbejde skaber en uvurderlig dynamik og udvikling i lokalsamfund, der ellers kunne risikere at sygne hen, som det ses i mange udkantsområder. Derfor er det essentielt at gøre brug af og ikke mindst anerkende ildsjælernes store potentialer.”

JO REILLY

/ CHEF FOR AFDELINGEN PARTICIPATION &
LEARNING, HERITAGE LOTTERY FUND, ENGLAND

FRIVILLIG INDSATS SKABER OPTIMALE VILKÅR FOR BEVARINGEN AF KULTURARV

Den engelske fond Heritage Lottery Fund distribuerer midler fra det britiske nationale lotteri til gavn for landets kulturarv. Heritage Lottery Fund har uddelt 1,75 mio. pund til 21.800 projekter, der involverer frivillige. Frivillighed har et stadigt større fokus for fonden, og i 2009 involverede 90 procent af de støttede projekter frivillige. Jo Reilly er chef for afdelingen Participation and Learning, der står for undersøgelser og evalueringer af fondens aktiviteter.

“Vores erfaringer i Heritage Lottery Fund har vist, at det ikke er nok for et projekt at forbedre et konkret fysisk miljø. Det er nødvendigt for projektets leve- og bæredygtighed, at der er et aktivt og engageret lokalsamfund til at tage sig af projektet på sigt. Og her kan frivillige være en rigtig god indikator for projektets forankring i et engageret lokalsamfund. Projekter, der involverer frivillige, giver simpelthen bedre, mere bæredygtige og varige resultater. I Heritage Lottery Fund ville vi aldrig støtte et projekt, der ikke kunne fremvise et engageret lokalsamfund.

Frivilligt arbejde med kulturarv skaber stolthed blandt de frivillige. I en tid med stor ungdomsarbejdsløshed i Storbritannien giver projekterne de unge mulighed for at opnå erfaring, som kan tilføjes cv'et. Inden et projekt går i gang, tvivler mange af de unge på deres evner til at gennemføre arbejdet, men de oplever at overgå egne forventninger, og deres frivillige arbejdsindsats kan genskabe troen på egne evner. Det frivillige arbejde med kulturarv er også kilde til stolthed på lokalsamfundsniveau. Ikke mindst når man som samfund ser de store resultater, fællesskabet kan præstere for relativt få midler.

I fremtiden vil vi i Heritage Lottery Fund arbejde for en større mangfoldighed i frivilligrupperne, der stadig er domineret af hvid middelklasse. Frivilligheden kan føre til endnu større gevinster, hvis vi kan skabe mangfoldige grupper, der forener mennesker på tværs af fx økonomiske og aldersmæssige skel. Mulighederne er gode for en sådan integrerende strategi; især når arbejdets fokus er bevaring og formidling af en kulturarv, der er fælles for alle.”

ILDSJÆLENES PROJEKTER

TVÆRGÅENDE ERFARINGER

ILDSJÆLENES PROJEKTER DRIVES AF LOKALE FRIVILLIGE OG BYGGER PÅ PASSION FREM FOR PLIGT. DET GIVER PROJEKTERNE ET HELT SÆRLIGT ENGAGEMENT, LOKAL FORANKRING OG ET STÆRKT FÆLLESSKAB. I EFTERÅRET 2009 BESØGTE BYGNINGSARV TI MEGET FORSKELLIGE ILDSJÆLSPROJEKTER RUNDT OM I DANMARK OG INTERVIEWEDE DE INVOLVEREDE ILDSJÆLE. MÅLET VAR AT BLIVE KLOGERE PÅ, HVORFOR OG HVORDAN ILDSJÆLSPROJEKTER OPSTÅR, HVORDAN DE DRIVES OG UDVIKLER SIG, OG IKKE MINDST HVILKE EFFEKTER, DE FØRER MED SIG.



MULIGHEDER

Ildsjælsprojekter bygger på passion, virkelyst og ægte omsorg for steder og mennesker. Ildsjælene oplever deres projekter som meget meningsfyldte og mange ildsjæle kan næsten ikke lade være med at få og udvikle nye idéer. Det betyder, at ildsjælenes projekter kan skabe store forandringer for lokalområder gennem fysiske såvel som sociale forbedringer, og de lokalt forankrede ildsjælsprojekter viser sig ofte at være meget levedygtige over tid.

Forandringskraft Ildsjæle går til arbejdet med stor entusiasme. Derfor skaber de store forandringer for små midler, og de engagerer sig ofte i projekter, der ellers ikke ville være blevet til noget. De ser samfundets blinde pletter og løser problemer, som enten ikke anerkendes, eller som det øvrige samfund ikke har ressourcer til at løse.

Det havde fx set sort ud for den historiske, alsiske kroggård Jollmands Gaard, der gennem mange år var forfaldet til ukendelighed, hvis ikke en håndfuld lokale ildsjæle havde set potentialet i den gamle bygning. Resten af lokalsamfundet så skeptisk til, men med engagement, kærlighed og stor arbejdsiver skabte ildsjælene store resultater til glæde for lokalsamfundet, som i dag ser stor værdi i det smukke, nyrestaurerede hus.

Omsorg Engagement og kærlighed til bygninger og projekter er noget helt centralt for ildsjæle. Ildsjælsprojekter er oftest til

glæde for de mange, og ildsjælenes følelse af at gøre noget godt for en større sag er en vigtig drivkraft i projekterne. Et projekt som Den vertikale have, hvor en gavl i storbyen udnyttes til økohave, grunder i en omsorg for miljøet og de lokale forhold. Ildsjælen bag projektet følte det både nødvendigt og rigtigt at skabe opmærksomhed om problemstillingen og vise nye veje til integration af natur, økologi og bymiljø.

Forankring Ildsjælsprojekter lever i kraft af personlige netværk. Fordi de udspringer af ægte omsorg for mennesker og steder, har de også en stærk lokal forankring. Projekterne skaber ikke kun en konkret forbedring af en bygning; fordi ildsjælene brænder for projektet, bliver der også taget kærligt hånd om stedet efter projektets afslutning.

Ildsjælsprojekter er knyttet til det, man kan kalde stedsbundne og menneskelige ressourcer, og det gør projekterne bæredygtige. Det gamle bindingsværkshus Sorensminde i Gerå i Vendsyssel er et eksempel. Projektet har stærke lokale rødder og er forbundet med dybe følelser hos de ildsjæle, der har sat bygningen i stand. Ildsjælene er opvokset i det lille landsbysamfund og kunne ikke lade det fine hus i barndomsbyen forfalde. Nu fungerer huset som samlingssted for tidligere bysbørn, der kan leje det, når de er tilbage i hjembyen. På den måde er Sorensminde med til at bevare og sikre en lokal tilknytning mellem mennesker, bygninger og lokalmiljø.

UDFORDRINGER

Ildsjælenes projekter opstår ofte uden for de formelle systemer. Da ildsjælsprojekterne samtidig har brug for opbakning fra fonde, myndigheder og organisationer, undgår de aktive, frivillige kræfter ikke at forholde sig til formelle systemer. Det kan være udfordrende for ildsjælsprojekterne, der ofte er prægede af usikkerhed og lang latenstid fra idé til realiseret projekt.

Usikkerhed Ildsjælsprojekter opererer oftest med en høj grad af usikkerhed. Frivillige kræfter kan komme og gå i løbet af et projekts levetid, og de økonomiske ressourcer er skrøbelige. For mange projekter falder de afgørende økonomiske midler sent i processen, og først i projektets slutfase bliver det klart, om projektet faktisk kan realiseres til fulde. Indtil da må ildsjælene manøvrere i uvished.

Projekt Han Herred Havbåde oplevede således, at hele det økonomiske fundament blev trukket væk under dem, da ebh-fonden krakkede i 2008, og man på ny måtte tage fat på fundraising for at sikre projektets fortsatte eksistens.

Behov for støtte udefra Selvom ildsjælsprojekter bygger på passion, må der også økonomiske midler til. Mange oplever arbejdet med at skaffe økonomi til projekterne som opslidende og uinspirerende; det er typisk ikke det administrative arbejde, ildsjælene brænder for.

For ildsjæle, der ikke er vant til at skrive projektbeskrivelser og fondsansøgninger, kan det være en udfordring at skulle konkretisere projektideen og fx indtænke driftsomkostninger fra starten. Men ofte kan en udefrakommendes kritiske spørgsmål bidrage til at gøre den gode idé realiserbar. Lydum Mølle fik således et realitetscheck, da Realdania i projektets tidlige liv bevilgede midler til en analyse af projektets koncept og bæredygtighed. Analysen bidrog til en præcisering af koncept og vision og satte ord og tal på en række forhold, som havde stor betydning for projektet.

Tålmodighed Der går ofte meget lang tid fra idé til realiseret projekt. At være ildsjæl kræver derfor en god portion tålmodighed. Mange projekter har en lang indledende fase, hvor ildsjælene bliver nødt til at varetage opgaver, som ligger langt fra den idé, der oprindeligt motiverede dem.

Den erfaring gjorde man sig bl.a. i Nørholm Forsamlingshus, hvor et færdigbygget forsamlingshus kort efter indvielsen stødte ind i massive støjproblemer. Problemerne påvirkede hele den lille landsby og betød, at bestyrelsen måtte bruge tid og kræfter på at løse problemer, der lå langt fra drømmen om at skabe et velfungerende samlingssted i byen. Først efter års arbejde og mange, lange omveje stod det hus færdigt, som man i sin tid drømte om.

Selvom ildsjælsprojekterne udefra kan syne beskedne, har de stor betydning og effekt – både for samfundet og de involverede ildsjæle selv. Fælles for projekterne er, at uden ildsjælenes store arbejdsindsats og engagement var de slet ikke blevet til noget. Det understreger ildsjælsprojekternes potentiale for forandring; de tager fat der, hvor det øvrige samfund ikke har fået øje på udfordringerne eller giver op på grund af mangel på ressourcer.

Ildsjælsprojekternes mest synlige effekt og betydning er naturligvis de store, fysiske forbedringer af det byggede miljø, som projekterne bidrager med og har som deres praktiske fokus. Nogle har sørget for, at et stykke vigtig kulturarv er blevet bevaret for eftertiden, andre for at forskønne eksisterende byggeri og endnu andre for opførelsen af nyt kvalitetsbyggeri. I nogle projekter har denne fysiske forbedring været målet i sig selv, men i andre projekter er bygninjerne de fysiske rammer for andre sociale eller kulturelle aktiviteter.

Ud over de konkrete forbedringer, som projekterne skaber, har ildsjælsprojekter en række afledte effekter, der breder sig som ringe i vandet fra den nære ildsjælsgruppe ud i det bredere samfund.

For ildsjælene selv har deres engagement i projektet ofte stor social betydning, fordi man mødes og er sammen med andre om et fælles mål. Ildsjælsprojekter kan give adgang til nye netværk til andre med samme interesse og lyst til at deltage i fælles aktiviteter. For nogle ildsjæle kan engagementet i et projekt have en decideret sundhedsfremmende virkning, idet projektet giver dem noget meningsfuldt og aktiverende at gå op i. Ildsjælsprojekter kan også være en trædesten, som giver den nødvendige erfaring i forhold til senere projekter – som ildsjæl eller i det professionelle liv.

Men ildsjælsprojekterne har som oftest en bredere målgruppe end sig selv, og derfor oplever lokalsamfundet, at ildsjælsprojekterne gør en vigtig forskel – projekterne har det med at samle og tiltrække mennesker som (frivillige) arbejdspladser, samlingssteder for lokale fællesskaber og turistdestinationer. I landdistrikter kan det være ildsjælsprojekter, der er med til at skabe dynamik og udvikling. I Lydum ved Varde spiller udviklingen af den gamle vandmølle og elektricitetsværket fx en vigtig rolle som mødested for områdets seniorer. På sigt kan vandmøllen som oplevelsescenter bidrage til at trække udefrakommende turister og besøgende til den lille landsby. Ligeledes er forsamlingshuset i landsbyen Nørholm uden for Aalborg nu et vigtigt mødested og kulturhus for byens borgere. Som samlingssteder spiller ildsjælsprojekterne en social rolle, og som turistdestinationer kan de bidrage til lokal udvikling.

Ildsjælsprojekter kan også fungere som generatorer for lokal stolthed og identitet. I Sidegadeprojektet på Vesterbro har en farverig forskønnelse af gaden og en medfølgende klar, visuel identitet ført til, at projektet skiller sig ud og tiltrækker opmærksomhed i lokalområdet. Samtidig bakker det op om kvarterets identitet som et sted med plads til skæve og anderledes eksistenser. En lignende effekt – i en helt anden kontekst – ser man ved Huset på Næsset, hvor en gruppe frivillige i den lille landsby Udby uden for Holbæk har istandsat et gammelt elektricitetsværk og bruger det som kulturhus og samlingssted. Selvom det har



krævet sine sværds slag at gennemføre projektet, står landsbyen nu med et aktivt og smukt renoveret Bedre Byggeskik-hus – et vartegn for landsbyens liv. Ildsjælsprojekter understreger, gennem arbejdet med stedsforankrede projekter, lokale forskelle og skaber grobund for en autentisk og effektiv stedsbranding.

Træder vi et skridt tilbage og ser på det større, nationale niveau, er effekterne af de lokale ildsjæles arbejde også synlige. Ildsjælsprojekter bidrager til bevaringen af kulturarv, som ingen andre instanser tager sig af. Ildsjælsprojekter skaber turisme og erhvervsudvikling. Borgernes aktive engagement i ildsjælsprojekterne fører til demokrati og medborgerskab, hvor aktive borgere tager beslutningerne. Endelig løser ildsjælsprojekterne en vigtig velfærdsopgave, fordi ildsjælene træder til og supplerer der, hvor de offentlige systemer ikke altid slår til.



Ildsælprojekternes betydning er opsummeret i nedenstående model og fremgår også af de følgende casebeskrivelser af vellykkede ildsælprojekter fra hele Danmark.



● **ILDSJÆLENE** ● **LOKALSAMFUND** ● **NATIONALT**

Ildsjæle findes i mange forskellige afskygninger og brænder for mange forskellige ting. Fælles for ildsjælenes projekter er, at én ildsjæl sjældent står alene med projektet, men har samlet en mangfoldig og loyal gruppe frivillige om at realisere den gode idé. Men hvordan organiseres ildsjælsprojekter, og hvordan udvikler projekterne sig over tid?

PROJEKTERNES ORGANISERING

Ildsjælsprojekter organiseres oftest som en forening med en bestyrelse. Bestyrelsen består typisk af dem, der har taget initiativ til projektet, og som er de mest aktive og engagerede. Den gode projektleder på et ildsjælsprojekt – ofte bestyrelsesformanden – skal fungere som en slags social pyroman, der forstår at tænde og vedligeholde ilden hos alle de hjælpende hænder. Samtidig skal der være styr på alt det praktiske; projektet skal have adgang til de fornødne økonomiske midler og tiltrække den nødvendige, kvalificerede arbejdskraft.

Fordi der er behov for mange forskellige kompetencer, er det vigtigt for ildsjælsprojekter at have opbakning i lokalsamfundet – eventuelt i form af en bred medlemsskare, så der er velvillige hænder at trække på i arbejdsintensive perioder. Når de er bedst, fungerer ildsjælsorganisationer som levende organismer, der løbende former sig efter projektets forskellige faser og tiltrækker relevante frivillige eksperter, efterhånden som netop deres kompetencer bliver nødvendige. Mens nogle deltagere vil være aktive i et projekt over længere tid, vil andre gå til og fra i takt med projektets forskellige faser og udviklingen i deres eget private liv. På den måde er de involverede også det meste af tiden beskæftiget med det, de brænder for.

PROJEKTERNES FORLØB – BYGGEPROJEKTER OG RAMMEPROJEKTER

Ildsjælsprojekterne har alle gennemgået en idéfase, en byggefase og står til sidst i en driftsfase. Men faserne opleves meget forskelligt, alt efter hvad idéen og målet med byggeriet er. I nogle projekter er bygningen i sig selv et mål, og det håndværksmæssige arbejde er det, ildsjælene samles om. Disse projekter kan vi kalde byggeprojekter. I andre projekter fungerer bygningen og byggeriet i højere grad som en nødvendig ramme om en aktivitet, som er det, ildsjælene egentlig brænder for. Disse projekter kalder vi rammeprojekter.

I byggeprojekter har ildsjælene måske et ønske om at bevare en gammel bygning, og her opleves idé- og byggefase ofte som meget tilfredsstillende faser, hvor det ikke er svært at rekruttere frivillige til at hjælpe med arbejdet. Mange af de frivillige drives netop af glæden ved det håndværksmæssige arbejde og tilfredsstillelsen ved at skabe konkrete resultater selv. Driftsfasen kan derimod være en udfordring for disse projekter. Målet er i princippet nået, men forlader man bygningen, er der fare for, at den forfalder igen. Udfordringen for disse byggeprojekter er at fastholde de frivilliges opbakning, når driftsfasen sætter ind og det bliver tid til at udvikle nye idéer til den nyrestaurerede bygnings driftsmuligheder. Det kræver i denne fase en god organisator at sikre den fortsatte opbakning og et vist mål af fremdrift i projektet.

I rammeprojekterne ser det lidt anderledes ud. Måske brænder ildsjælene for at hjælpe socialt udsatte og har brug for gode rammer til det arbejde. Måske mangler landsbyen et forsamlingshus til at skabe og vedligeholde sociale relationer, og ildsjælene brænder for at etablere et mødested. Mens idéfasen også for rammeprojekterne er præget af entusiasme og engagement, er det ofte i byggefasen, en vis mathed indfinder sig. Byggeriet udføres ofte af professionelle håndværkere, og organiseringen og kvalitetssikringen af dette arbejde kan lægge et hårdt pres på ildsjælene. De må tage beslutninger om alle byggeriets detaljer, også selvom dette felt ikke har deres primære interesse. Ofte er det ganske få personer, der her trækker læsset, mens de 'hjælpende hænder' går i dvale. Når byggeperioden er afsluttet, blusser ildsjælene op igen, og det er tid til at komme i gang med de aktiviteter, de oprindeligt brændte for.



ILDSJÆLE I PRAKSIS

ILDSJÆLSPROJEKTERNE I DENNE BOG HAR ALLE FORMÅET AT FORANDRE VERDEN EN LILLE SMULE. ENTEN VED AT HAVE GJORT EN KONKRET FORSKEL FOR EN BYGNING ELLER ET LOKALSAMFUND ELLER VED AT SÆTTE NYE STANDARDER FOR, HVORDAN MAN KAN ARBEJDE MED DET BYGGEDE MILJØ.





De følgende ildsjælsprojekter bidrager alle på forskellig vis til at skabe livskvalitet gennem det byggede miljø. Projekterne er alle relativt små, og de fleste har organiseret sig fra bunden uden tilknytning til eksisterende organisationer eller institutioner. Alle projekterne involverer frivillighed, men enkelte af ildsjælsprojekterne har fastansatte, der har været ildsjæle så længe, at de nu bliver betalt for det arbejde, de tidligere udførte gratis.

På **Lydum Mølle** har man med stor lokal opbakning formået at give nyt liv til en vandmølle, der kan dateres 700 år tilbage og til daglig danner rammen for samværet mellem seniorerne i den lille landsby. På sigt vil møllen udvikle sig til et formidlingssted om livet på et jævnstrømsværk i 1950'erne og 1960'erne.

Sidegadeprojektet på Vesterbro viser, hvordan ildsjæle kan skabe de vigtige rammer for et socialt projekt. Sidegadeprojektet har stået for forskønnelsen og genoplivningen af Saxogade, hvor projektets identitet er bragt ud af husene og ud i gadens offentlige rum.

Nørholm forsamlingshus er et godt eksempel på, hvordan ildsjæles enestående samarbejde kan give gode resultater, selvom man ind imellem kommer i modvind. Nørholm forsamlingshus står som eksempel på et moderne forsamlingshus i en bevaringsværdig landsby.

På **Jollmands Gaard** på Als mødte ildsjælene nogen skepsis, da de begyndte at tale om at restaurere den faldefærdige gård. I dag står gården som et smukt symbol på traditionel alsisk byggeskik til begejstring for både den lokale befolkning, turister og besøgende – samt naturligvis ildsjælene selv.

Den vertikale have i København er et godt eksempel på et demonstrationsprojekt, der viser nye veje for, hvordan natur kan indgå i storbyen. Projektet har måttet gå meget igennem, før omverdenen forstod vigtigheden i projektets alternative idé.

I Gundsømagle satte en gruppe initiativrige pensionister sig for at omdanne den 200 år gamle Gulddyssegård til **Gulddysse Kulturgård** – et sted, hvor kunst- og kulturinteresserede kan mødes og inspirere hinanden. Projektet er en succes i kommunen, der ser store potentialer i den nye, gamle kulturgård.

Projekt **Herberger langs Hærvejen** viser, at ildsjælsprojekter kan tænkes stort – her er tale om et projekt, der skriver sig ind i hærvejsfortællingen, som nyder et stærkt turismemæssigt fokus i disse år.

I den lille landsby Gerå i Nordjylland har tidligere indbyggere altid et sted at være, når de kommer for at besøge deres barndomsby. En lille gruppe ildsjæle har nemlig sat den gamle gård **Sorensminde** i stand, så den i dag udledes til tidligere bysbørn og turister.

Han Herred Havbåde samler meget forskellige kompetencer mod et fælles mål. Her arbejder bådebyggeren og akademikerens i skøn forening mod dynamisk bevaring af en levende kystkultur, der for få år tilbage stod i fare for helt at forsvinde.

Projekt **Huset på Næset** er et gammelt elværk, som en gruppe ildsjæle har omdannet til kulturhus i den lille landsby Udby. Projektet redder en bevaringsværdig industrbygning og giver samtidig et løft til et af Danmarks udkantsområder.

LYDUM MØLLE

SAMARBEJDE OG LOKAL FORANKRING

LYDUM MØLLE VAR TÆT PÅ AT GÅ TIL, DA DET SMUKKE, HISTORISKE KULTURMILJØ BLEV OPDAGET AF ET HOLD SÆRDELES ENERGISKE ILDSJÆLE MED EN GOD IDÉ: DE VILLE OMDANNE DEN FUNKTIONSTØMTE LYDUM MØLLE TIL OPLEVELSESTED. MED HJÆLP FRA GODE NETVÆRK I LOKALSAMFUNDET OG VÆRDIFULDE SAMARBEJDER MED BL.A. KOMMUNEN ER DET LYKKEDES ILDSJÆLENE AT SÆTTE GANG I ET PROJEKT, DER IKKE ALENE SIKRER BEVARINGEN AF DE GAMLE BYGNINGER, MEN OGSÅ BIDRAGER TIL DET LILLE LOKALSAMFUNDS SOCIALE LIV.



FRA JÆVNSTRØMSVÆRK TIL OPLEVELSESSTED

Et usædvanligt smukt, jysk landskab omgiver det gamle vandmølleanlæg *Lydum Mølle*. En snoet å, græssende køer og vindmøller i det fjerne. Det er ikke svært at forstå, at en gruppe lokale ildsjæle for nogle år siden forelskede sig i Lydum Mølles kulturhistorie og miljø. Ildsjælene så store potentialer i den funktionstømte og faldefærdige industribygning med de grove maskiner og den lange historie.

Over en snak ved køkkenbordet blev den tidligere formand *Herman Kristiansen*, kassereren *Søren Bak* og tidligere kommunaldirektør *Bo Andersen* i den daværende Blåbjerg Kommune enige om, at møllen rummede så mange historiske værdier, at der måtte gøres en indsats for at bevare og formidle dem. Og det gjorde de. For som de selv siger: *Når der er tale om ildsjæle, skal de nok sørge for at få tingene gjort!*

De tre initiativtagere oprettede Foreningen Lydum Mølle, der fik lov at købe møllen for 'vennepris' af den daværende ejer, som også var interesseret i, at møllen blev behandlet med respekt for historie og kulturmiljø. Ildsjælene fik snart aktiveret deres kontakter i kommunen, da det tidligt stod klart, at de ikke kunne klare realiseringen af deres idéer alene. Med sparring fra kommunen og samarbejder med amter og lokale museer begyndte tingene snart at tage fart.

Foreningen Lydum Mølle blev stiftet i september 2003, og foreningens primære formål er at gøre Lydum Mølle til et attraktivt oplevelsessted, hvor børn og voksne kan få indblik i livet på et jævnstrømsværk i 1950'erne og 1960'erne. Status for projekt Lydum Mølle er, at ildsjælene har gennemført en istandsættelse af møllens bygninger, ligesom der er anlagt en lille havn i åen

samt et shelter til overnattende besøgende. Næste skridt er at søge fondsmidler til og komme i gang med restaurering og indretning af bygningernes indre.

RAMMER FOR FÆLLESSKAB

"Jeg er meget motiveret af kulturhistorien på stedet. Da vi var her første gang, faldt jeg over nogle af de gamle ting, og jeg følte straks, at det her, det må vi bare bevare," siger foreningens nuværende formand for bestyrelsen, *Torben Vinge*.

Engagementet i Lydum Mølle hænger sammen med møllens historiske betydning for lokalsamfundet og den smukke placering i landskabet. Men der er også en stærk interesse for møllens tekniske egenskaber og inventar. For mange af de engagerede er det en drengedrøm, der går i opfyldelse, når de får lov at gå og sysle med møllens tekniske anlæg.

Idéer til møllens nye anvendelse er der nok af, og på Lydum Mølle har man turdet tænke lidt anderledes omkring møllens funktion og drift. Man har blandt andet valgt at starte et værested for området, primært mandlige, seniorer. Møllen har de oplagte rammer til et værested for mennesker, der interesserer sig for maskiner, vandkraft og fremstilling af strøm. Og så gør det ikke så meget, at møllens genopbygning langt fra er gennemført, og at stedet ind imellem er præget af byggerod. Ud over at tage vare på praktiske opgaver har værestedets brugere også kompenseret for lukningen af den lokale aftenskole ved at etablere undervisning i IT for seniorer i møllens lokaler. Der er ca. 20-30 faste brugere af værestedet, der har åbent en aften om ugen. Længe inden den står færdig, er der altså liv i den gamle mølle.

Værestedet giver rum for fællesskab til området seniorer, men projekt Lydum





Lydum Mølle fungerer som ramme om et værested, der hver uge samler den lille landsbys seniorer.

Mølle skaber også fællesskab og livskvalitet blandt alle dem, som giver en hånd med på projektet.

"Forskellige ting får folk til at gøre noget. Man går på arbejde for at kunne betale i Brugsen, og så gør man nogle ting i fritiden, fordi man synes, det er sjovt," siger kasserer Søren Bak om motivationen som ildsjæl og fortsætter: *"Det at være ildsjæl handler både om at gøre noget sammen og om at gøre noget til fælles bedste. Men lysten er drivkraften bag."*

OPBAKNING BETALER SIG

Foreningen har udstedt mølleaktier á 500 kroner, som automatisk sikrer medlemskab af foreningen i ét år og giver adgang til en årlig frokost: *"Mølleaktiernes økonomiske betydning har været enorm,"* siger teknikentusiast, autodidakt historiker, nuværende bestyrelsesformand og organisator Torben

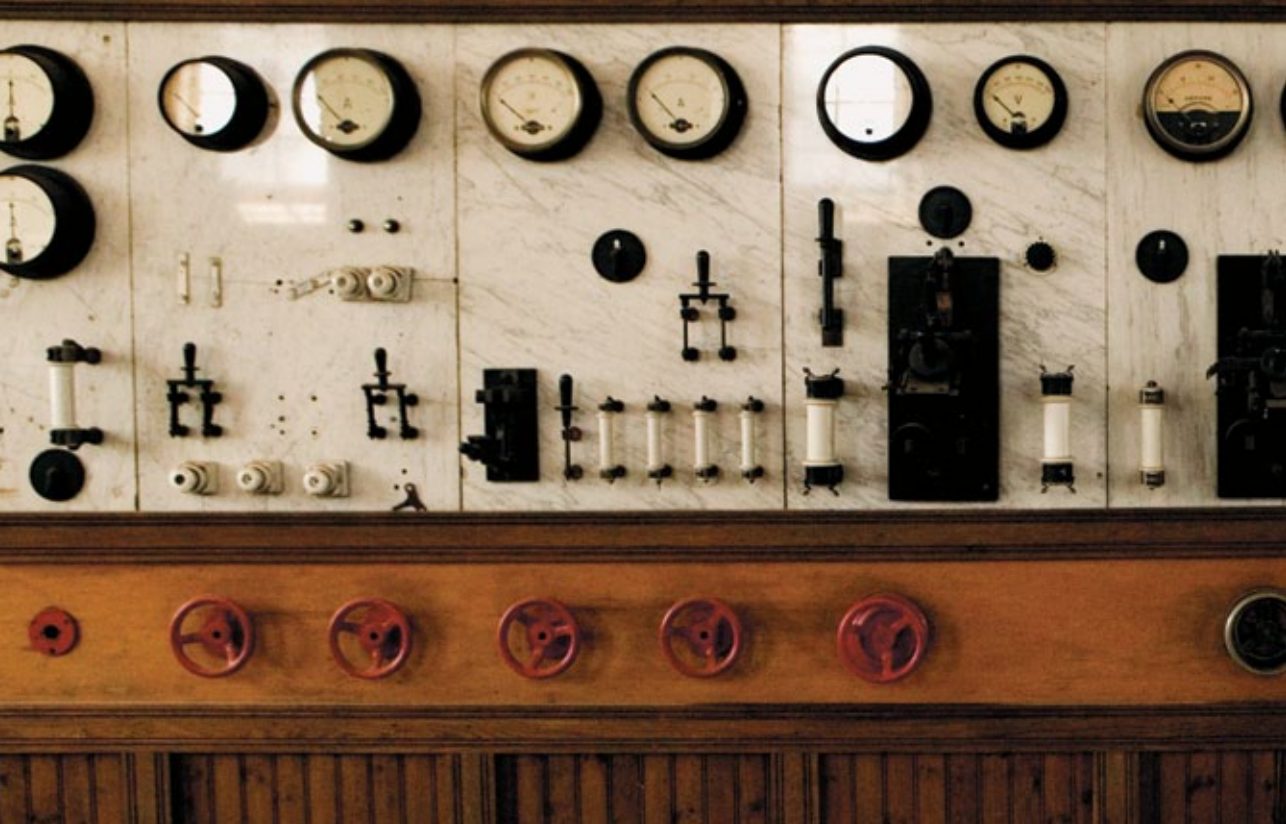
Vinge om aktierne, der har givet stor lokal opbakning og ført til, at en meget stor kreds af mennesker mødes en gang om året til en hyggelig frokost på møllen. Derudover bidrager mølleaktierne til foreningens medlemskare. Da man automatisk bliver medlem af foreningen ved køb af en aktie, fik foreningen i løbet af kort tid rekrutteret 350 medlemmer.

Dertil kommer værestedets faste skare af brugere, og sammenlagt er der altså rigtig mange Lydumborgere, der jævnligt besøger møllen og føler sig som en del af projektet. Mange brugere betyder også mange potentielle kræfter at trække på, når nye projekter skal søsættes og udføres. Det kan på sigt få betydning for stedets driftsbudget, der med værestedets store frivilliggrundlag kan forventes at spare udgifter til ansatte. Heller ikke i dag er det svært at rekruttere frivillige til møllens forskellige projekter.

SET UDEFRA

“ GENNEM FORLØBET HAR DER HELE TIDEN VÆRET EN EMINENT GOD ENERGI I BESTYRELSEN. DER HAR VÆRET ET ENKELT DYK PÅ ET TIDSPUNKT, HVOR BESTYRELSESMEDLEMMERNE TRAK ET TUNGT LÆS PÅ BEKOSTNING AF DERES FAMILIER. MEN GNISTEN FORSVANDT ALDRIG, OG DET ER GODT. HVIS VI IKKE HAVDE ILDSJÆLE, HAVDE VI INGEN LOKALSAMFUNDSUDVIKLING. ILDSJÆLENE GIVER NÆRING OG LIV, OG DERFOR BLOMSTRER LOKALSAMFUNDENE. UDEN ILDSJÆLENE VILLE FOLK SIMPELTHEN FLYTTE FRA DE SMÅ LANDSBYER! ”

— Jørgen Nielbæk, udviklingschef i Varde Kommune



LYDUM MØLLE I LOKALSAMFUNDET

Gode relationer til kommunen, der på sin side arbejder aktivt og engageret med de lokale ildsjæle, har også haft stor betydning for projektets fremdrift.

“Jeg kendte borgmesteren i den gamle kommune, og kunne bare vade ind på hans kontor, hvis der var noget, vi måtte snakke om. Samarbejdet med kommunen har været af afgørende betydning for projektets levedygtighed de første år,” siger Herman Kristiansen, der er tidligere formand og spiller en aktiv rolle som ildsjæl i det lille lokalsamfund.

Kommunen – først Blåbjerg Kommune og efter kommunesammenlægningen Varde Kommune – har været tæt involveret i projektet fra starten. Mens de lokale ildsjæle brændte for stedet, var kommunen en god partner, når der skulle skrives fondsansøg-

ninger og projektets praktiske detaljer tænkes igennem. Samarbejdet med kommunen har givet bestyrelsen værdifulde erfaringer, der gør, at de i dag selv er i stand til at drive projektet videre.

Det gode samarbejde blev suppleret med samarbejde med de daværende Ribe og Ringkøbing Amter, der blandt andet så potentialer i at omlægge åen i forbindelse med projektet. Også Varde Museum, hvor den nuværende bestyrelsesformand arbejder, er tæt knyttet til projektet som sparingspartner og vagthund, når det gælder sikring og dokumentation af de museale værdier. De nære relationer sikrer det faglige niveau i det, der skal blive et levende oplevelsessted for alle aldre, og ildsjælene bag Lydum Mølle har formået både at skabe et frugtbart samarbejde, lokal forankring og liv i den gamle mølle.



Møllens originale fordelingstavle i marmor er et velbevaret klenodie for mange af ildsjælene.

FAKTA

VISION:

Et oplevelsessted for alle aldre.

BYGGERI:

Lydum Mølle, vandmølle og elkraftværk, opført omkring år 1300. Stuehus fra 1860.

ORGANISATION:

Foreningen Lydum Mølle med en bestyrelse bestående af frivillige erhvervsaktive ildsjæle fra Lydum og Varde.

SAMLET BUDGET:

14 mio. kr.

BIDRAGYDERE:

Realdania (4,5 mio. kr.). Derudover Friluftsrådet, Augustinusfonden og en række lokale virksomheder.

PROJEKTPERIODE:

Projektet indledtes i 2003, og møllens bygninger er nu restaureret og sikret mod forfald.

BRUGERE:

Turister, skoler og områdets seniorer.

BELIGGENHED:

Landsbyen Lydum i Vestjylland, nord for Varde.

SIDEGADEN

PLADS TIL DET SKÆVE

PÅ EN GADE PÅ VESTERBRO ER EN DRENG I GANG MED AT KLATRE OP AD MUREN UNDER ET VINDUE I HALVANDEN SALS HØJDE. DRENGEN ER MALET AF KUNSTMALER CHRISTIAN HANSEN OG ER SÅ LIVAGTIG, AT MAN KAN KOMME TIL AT TVIVLE PÅ, OM DET FAKTISK ER EN RIGTIG DRENG. MALERIET ER DEL AF EN UDSMYKNING AF SAXOGADE - HJEMSTED FOR DET SOCIALE PROJEKT SIDEGADEPROJEKTET, DER TILBYDER ET ARBEJDSFÆLLESSKAB TIL OMRÅDETS ARBEJDSLØSE.



LIV I GADEN

Der er liv i gaden i Saxogade. Facaderne er udsmykket i stærke farver, og midt på vejen finder man en cirkusstjerne, brolagt som et bump, der lader trafikken gå ned i fart. Uden for Café Sonja sidder unge og gamle og spiser frokost og taler sammen, og åbne døre inviterer forbipasserende indenfor i gadens små butikker.

Saxogade huser det sociale projekt *Sidegadeprojektet*, der er et aktiveringstilbud for Vesterbros arbejdsløse, som her tilbydes et arbejdsfællesskab på deres egne præmisser. Projektet hører under foreningen Kristeligt Studenter Settlement, der driver en række aktiviteter primært baseret på frivillighed på Vesterbro i København. Sidegadeprojektet har siden 1986 overtaget butikkerne i Saxogade på Vesterbro og omdannet dem til små butikker, værksteder og cafeer, der drives af frivillige og som et beskæftigelses-tilbud til arbejdsløse. Butikkerne bliver drevet på markedsvilkår, men uden overskud. For få år siden lignede Saxogade imidlertid området andre gader. I 2002 fik forstander for Studenter Settlementerne, *Johs. Berthelsen*, den idé at indrette Saxogade som et gåstrøg og udsmykke butikkerne, så de tegner en helhed. *“Udgangspunktet var at skabe de fysiske rammer for et socialt miljø, vi havde i forvejen,”* uddyber Johs. Berthelsen om forskønnelsen af Saxogade. Tanken var, at gaden skulle lukkes for biltrafik, og at facaderne skulle udsmykkes kunstnerisk for at opnå en stemning af liv i gaden.

Men som i mange ildsjælsprojekter var der lang vej fra idé til realisering. Projektleder for Sidegadeprojektet, *Pernille Kent Molsen*, understreger, at det kræver meget energi at få et projekt til at køre, fra man har en idé, til man søger og får midler – og til man endeligt realiserer det. Projektet fik tidligt tilsagn fra Københavns Kommunes byudviklingspulje

“NÅR FOLK KOMMER IND I GADENS RUM SYNES DE, DET ER HYGGELIGT, OG VI HAR VIRKELIG FÅET STEMNINGEN FRA PROJEKTET UD PÅ GADEN”

og *Realdania* om støtte, men så begyndte forhandlingerne med andelsforeningerne i gaden – og de trak ud.

“Det er vigtigt for os at være en del af lokalbefolkningen, så det kræver, at vi hele tiden forhandler og kommunikerer med beboerne i området. Vi kan ikke bare sige, at vi gerne vil det her, fordi det er godt for os! Alle skal med i beslutningen,” siger Pernille Kent Molsen og understreger, at en god dialog med områdets interessenter er altafgørende. Andelsforeningerne var kedede af at lukke vejen, fordi de derved ville miste deres parkeringspladser, et sjældent gode på Vesterbro. Andre var skeptiske ved, at Café Sonja skulle åbne og have borde og stole stående på gaden. Man frygtede, at stedet skulle udvikle sig til et værtshus.

Ifølge Johs. Berthelsen er usikkerhed imidlertid et grundvilkår for ildsjælsprojekter som Sidegadeprojektet: *“Man bliver nødt til at tænke, at det nok skal gå,”* konstaterer den erfarne ildsjæl.

PROJEKTET UD PÅ GADEN

I dag er forholdet til andelsforeningerne godt. Kompromiset blev en ensretning af gaden, så parkeringspladserne blev bevaret, mens biltrafikken blev reduceret. Johs. Berthelsen fortæller, at mens langt





Café Sonja er omdrejningspunktet for Sidegadens udendørs liv.

de fleste beboere godt ved, at Vesterbro er et mangfoldigt område med plads til skæve eksistenser, er der enkelte beboere, der gerne vil have 'kulissen Vesterbro' uden at konfronteres med miljøet. Generelt er beboerne i området dog flittige kunder i Sidegaden, og de kommer altid og siger tak for en god aften efter Sidegadeprojektets årlige gadefest.

Også for brugerne af Sidegadeprojektets tilbud har forskønnelsen haft stor betydning. Pernille Kent Molsen forklarer, "*Når folk kommer ind i gadens rum synes de, det er hyggeligt, og vi har virkelig fået stemningen fra projektet ud på gaden. Det er blevet mere uforpligtende for brugerne at henvende sig, og de føler sig hjemme her på gaden med dens lidt sjove og skæve udseende.*" Udenfor står en bænk, hvor der næsten altid sidder nogen. Projektets café, Café Sonja, har fået borde og stole på fortovet, og den velbesøgte café bidrager

derfor meget til gadens aktiviteter og fornemmelse af liv.

"Gaden er blevet vores," fortsætter Pernille Kent Molsen og uddyber: "*Vi har fået meget mere plads. Folk kan godt lide at være ude i gaderummet, og det giver projektet en helt ny dimension.*"

Filminstruktør, forfatter og kunstmaler Erik Clausen samt kunstmaler Christian Hansen har stået for udsmykningen, der giver identitet til projektet, som gennem sit fokus på mennesker uden for arbejdsmarkedet identificerer sig med det lidt skæve og anderledes. Der bliver lagt mærke til gaden nu, hvor den rent visuelt skiller sig ud fra områdets andre gader og butikker.

SET UDEFRA

“JEG HAR HAFT MIN BLOMSTERHANDEL I 14 ÅR HER PÅ ISTEDEGADE. JEG HAR OGSÅ HAFT BUTIKKER PÅ ØSTERBRO OG NØRREBRO, MEN DEM HAR JEG LUKKET IGEN – DER VAR IKKE DET SAMME LOKALE MILJØ. HER PÅ VESTERBRO HANDLER MAN LOKALT, MAN KENDER HINANDEN OG BAKKER HINANDEN OP, OG PÅ DEN MÅDE ER DET LIDT SOM EN LILLE LANDSBY. JEG HAR LAGT MÆRKE TIL, AT EFTER SIDEGADEN BLEV RENOVERET OG FORSKØNNET, HAR DER VÆRET FLERE MENNESKER PÅ GADEN – MAN KOMMER MERE UD END FØR. DE GAMLE FRA DE OMKRINGLIGGENDE PLEJEHJEM ER OGSÅ BEGYNDT AT KOMME I GADEN, OG DE ER JO ELLERS MEGET ISOLEREDE. JEG OG MIN FAMILIE KOMMER ALTID TIL SIDEGADENS GADEFESTER, DER SAMLER RIGTIG MANGE BEBOERE FRA OMRÅDET.”

– Blomsterhandleren



GADEN PÅ VESTERBRO

Sidegadeprojektet har gode relationer med de omkringliggende småhandlende. *“Vi kender alle de små butikker heromkring, og de er glade for projektet. Folk fra de omkringliggende butikker kommer ned og spiser deres frokost og har boder til vores markedsdage. Vi gør mange indkøb hos vores grønthandler, og så er der blomsterhandleren, der giver gode rabatter,”* siger Pernille Kent Molsen.

Hvert år afholder Sidegadeprojektet en gadefest med musik, workshops, loppemarked og optræden. Gadefesten har stor betydning for projektets frivillige medarbejdere, men formår også at tiltrække en stor mængde lokale borgere. Der kommer gerne omkring 10.000 mennesker til Sidegadens gadefester, mange af dem lokale Vesterbroborgere, og det er heller ikke svært at rekruttere frivillige til den ekstra hjælp, der

kræves på sådan en dag. Mange lokale står nærmest i kø for at bidrage til projektet.

På den måde er kunstværket af drengen, der klatrer op ad den bare mur, et meget godt symbol på dette og mange andre ildsjælsprojekter: *Hvis lysten driver værket, kan alting ske!*



Sidegaden tiltrækker mange af Vesterbros beboere.

FAKTA

VISION:

At skabe gode rammer for aktiveringsprojekt for Vesterbros arbejdsløse.

BYGGERI:

Saxogade – byrum omfattende vej og husfacader.

ORGANISATION:

Sidegadeprojektet hører under foreningen Kristeligt Studenter Settlement, som har lavet frivilligt arbejde på Vesterbro siden 1911.

SAMLET BUDGET:

1,75 mio. kr.

BIDRAGYDERE:

Realdania (439.000 kr.) Resten af projektet er finansieret af Københavns Byudviklingspulje.

PROJEKTPERIODE:

Sidegadeprojektet har eksisteret siden 1986. Forskønnelsen af Saxogade blev gennemført fra 2002-2008.

BRUGERE:

Lokale arbejdsløse, Vesterbrobeboere.

BELIGGENHED:

Saxogade på Vesterbro i København.

NØRHOLM FORSAMLINGSHUS

NOGET AT SAMLES OM

NØRHOLM FORSAMLINGSHUS ER IKKE SOM FORSAMLINGSHUSE ER FLEST. Huset skiller sig ud ved sin særlige arkitektur, men er også anderledes, fordi det har gennemgået en turbulent proces fra idé til brugbart forsamlingshus. Lokale ildsjæles sværdslag og tålmodighed har sikret landsbyen Nørholm et anvendeligt og smukt hus at samles i og om.



KRISE TÆNDTE ILDSJÆLENE

Nørholm er en lille landsby godt ti km fra Aalborg. Selvom landsbyen blot har 200 indbyggere, formår den alligevel – på foreningsbasis – at holde liv i den lokale købmand, og i byen leves et aktivt liv med skole, kirke og mange forskellige arrangementer.

Men midt i 1990'erne tegnede billedet af Nørholm sig mindre lyst. Borgerforeningen og købmanden var i krise, og den lokale skole led under et vigende befolkningsgrundlag. Det var tid til at tage hånd om det skrantende lokalsamfund – og en gruppe aktive lokale var ikke sene til at tage opgaven på sig.

En gruppe Nørholmborgere gik sammen om at afholde en række fremtidsværksteder, der skulle nytænke Nørholms muligheder som aktivt og levedygtigt lokalsamfund. Idéerne var mange, og i fremtidsværkstederne opstod tanken om at indgå i et samarbejde med Aalborg Kommune om en helhedsorienteret byfornyelse. Derefter blev der nedsat arbejdsgrupper til at arbejde med forskellige tiltag og idéer i byen. Et af indsatsområderne var etableringen af et nyt forsamlingshus i stedet for det daværende, der var i meget dårlig fysisk og teknisk stand. Forsamlingshusets arbejdsgruppe viste sig at være vedholdende og meget motiveret for projektet – den bestod af de selvsamme ildsjæle, der stadig står for driften i dag.

Sidst i 1990'erne stod man med en bevilling fra Aalborg Kommune. *Realdania* blev søgt om de resterende midler til forsamlingshuset, og snart var hele Nørholm i gang med den store nedrivningsfest.

“Vi har oplevet en mægtig opbakning fra beboerne i byen,” fortæller *Henrik Wulff* og *Torben Rank*, der har været med helt fra start. *“Nedrivningen af det gamle fælleshus*

“I HEKTISKE PERIODER HAR VI IND IMELLEM MÅTTET TAGE BESLUTNINGER LYNHURTIGT, OG DET HAR VÆRET FEDT AT MÆRKE, AT VI KUNNE VÆRE SÅ HANDLEKRAFTIGE”

var et fælles projekt, hvor rigtig mange Nørholmboere mødte op og gav en hånd med og bidrog med det, de kunne.”

Forsamlingshuset stod færdigt i 2004. Der er tale om et arkitektonisk spændende forsamlingshus, der med sin udformning mest af alt leder tankerne hen på en traditionel ladebygning og indgår i en arkitektonisk spændende dialog med de historiske omgivelser – placeret i landsbyens midte ved siden af købmanden og over for kirken.

ILDSJÆLE I MODVIND

Kort efter indvielsen af forsamlingshuset opstod der problemer med støj fra det nye forsamlingshus, hvis succes som samlingssted hurtigt gav bagslag. Huset ligger tæt på naboerne, og det blev snart klart, at lydisoleringen var mangelfuld.

Støjproblemerne gav ildsjælene bag forsamlingshuset hovedpine. *“Da huset var færdigt, nåede vi lige at være helt vildt glade og have armene i vejret, men så kom støjproblemet, og vi fik hurtigt armene ned igen,”* siger den nuværende formand *Torben Rank* og tilføjer: *“Meningen var, at vores kræfter skulle være brugt på andet end støj.”*



LUKKET

RAW
BEAT



Den månedlige fællesspisning er en god anledning til at få talt med andre Nørholmboere.

Støjen skabte splid i den lille by, der blev opdelt mellem dem, der havde sympati med ofrene for støjen, og dem, der mente, at bestyrelsen havde forsøgt at gøre et godt stykke arbejde, men været uheldige med rådgivere, der ikke var grundige nok i arbejdet med udformningen af forsamlingshuset.

“I en periode gik det så vidt, at jeg kunne blive ringet op midt om natten af utilfredse naboer, der klagede over støjen, og vi var faktisk ved at smide håndklædet i ringen. Til sidst orkede vi ikke mere bøv, ” uddyber daværende formand Henrik Wulff.

SAMMENHOLD NÆRER ILDEN

I samarbejde med Realdania og Aalborg Kommune blev der imidlertid fundet en mindelig løsning på støjproblemet, hvor Realdania og kommunen hver især finansierede halvdelen af lydisoleringen, der bestod af et støjhegn, som afskærmer

forsamlingshuset både lydæssigt og visuelt fra omgivelserne. Et ventilations-system, der overflødiggør åbne vinduer og døre ved festlige lejligheder, er også blevet installeret. I løbet af de sidste år er der desuden sket en udskiftning af alle naboerne omkring forsamlingshuset. De flyttede en efter en – primært af andre grunde – men også på grund af støjproblemerne. De nye naboer er flyttet ind, vel vidende at de bor ved siden af et aktivt forsamlingshus, og det øger tolerancen.

Når ildsjælene har formået at holde gejsten på trods af de mange udfordringer, skyldes det, ifølge dem selv, oplevelsen af sammenhold. *“Vi i inderkredsen har været meget sikre på hinanden, og har kunnet ringe til hinanden dag og nat i de perioder, hvor det har været tungt.”* Og i den lille kreds af aktive ildsjæle har der ikke været plads til free-ridere. *“Vi er så få, at alle må yde noget,”* siger nuværende formand Torben

SET UDEFRA

“VORES FORSAMLINGSHUS ER EN NY MÅDE AT HAVE FORSAMLINGSHUS PÅ, FOR FORSAMLINGSHUSE PLEJER JO AT VÆRE GAMLE, FUGTIGE HUSE MED DILETTANTTEATER OG MISSIONSFORENINGER. DETTE HER ER DERIMOD NYT OG FINT OG MED LÆKRE FACILITETER, OG DET INDBYDER TIL ANDRE AKTIVITETER. VI HAR BÅDE HAFT SANGKONCERTER OG OPERAFORESTILLING, OG SELV DELTAGER JEG OG MIN FAMILIE I MANGE ARRANGEMENTER. DEN MÅNEDLIGE FÆLLESSPISNING SAMLER RIGTIG MANGE FRA LOKALOMRÅDET OG ER EN GOD ANLEDNING TIL AT FÅ TALT MED DE ANDRE I BYEN.”

—Lise, beboer på Bygaden nær forsamlingshuset



Rank, *"Hvis en i den snævre kreds blev træt, var der altid en anden klar til at trække læsset – men alle måtte tage deres del."* Henrik Wulff tilføjer: *"Selvom modstanden skaber sammenhold skaber den ikke ildsjæle. Var ildsjælen der ikke i forvejen, kunne den ikke blomstre i modvind."* Samtidig lægger bestyrelsen vægt på, at det har været motiverende at være med til at gøre en forskel.

Henrik Wulff: *"I hektiske perioder har vi ind imellem måttet tage beslutninger lynhurtigt, og det har været fedt at mærke, at vi kunne være så handlekraftige."*

I dag er Nørholm forsamlingshus blevet et hus, som bestyrelsen og Nørholms lokalbefolkning kan være stolte af. Det velfungerende forsamlingshus er symbol på en sund og aktiv landsby, som i dag har en skole i vækst, mange aktive foreninger og unge tilflyttere, der gerne tager teten som landsbyens nye ildsjæle.

En gang om måneden samles gamle såvel som nye Nørholmboere til fællesspisning i det nye forsamlingshus. Fællesspisningen er populær og velbesøgt. Det fælles måltid giver de voksne en mulighed for at tale med hinanden og børnene finder hinanden i legen. Den velbesøgte fællesspisning vidner om en landsby der lægger vægt på samvær, fællesskab og dialog og det nye forsamlingshus giver gode rammer at være sammen i.



Forsamlingshuset fungerer nu som byens mødested uden at være til gene for naboerne.

FAKTA

VISION:

Et moderne forsamlingshus som samlingssted og kulturhus for en aktiv landsby.

BYGGERI:

Nørholm Forsamlingshus udfordrer almindelige arkitektoniske opfattelser af forsamlingshusets udtryk.

ORGANISATION:

Foreningen Nørholm Forsamlingshus med en aktiv ildsjælsbestyrelse af lokale Nørholmborgere.

SAMLET BUDGET:

2,9 mio. kr.

BIDRAGYDERE:

Realdania (1,15 mio. kr.) og Aalborg Kommune via byfornyelsesmidler.

PROJEKTPERIODE:

De første midler blev bevilget i 1998, og forsamlingshuset stod færdigt i 2004. Herefter fulgte lydisoleringen, der blev færdiggjort i 2008.

BRUGERE:

Lokalbefolkningen i Nørholm.

BELIGGENHED:

Landsbyen Nørholm 12 km vest for Aalborg.

JOLLMANDS GAARD

FRA RUIN TIL BYENS PERLE

**SKEPSIS MØDTE LOKALE ILDSJÆLE, SOM
BESLUTTEDE AT TAGE SIG KÆRLIGT AF
DEN GAMLE JOLLMANDS GAARD, DER
STOD FALDEFÆRDIG I BYENS UDKANT.
FOR DE FLESTE VIRKEDE PROJEKTET
UDSIGTSLØST, OG NEDRIVNING AF
DEN GAMLE GÅRD SYNTES SOM DEN
OPLAGTE LØSNING. MEN ILDSJÆLENE
SÅ VÆRDIER I DEN GAMLE BYGNING,
SOM ANDRE IGNOREREDE. SNART KOM
DER LIV I JOLLMANDS GAARD, DER I DAG
NÆSTEN STÅR SOM VED SIN OPFØRELSE
I 1700-TALLET - TIL STOR STOLTHED FOR
BÅDE ILDSJÆLE OG LOKALSAMFUNDET.**



ILDSJÆLE SER GÅRDENS POTENTIALE

Når man i dag ser den smukke *Jollmands Gaard* lyse op i den lille landsby Holm, er det svært at forstå, at gården for ti år siden stod for at synke i grus, inden en gruppe frivillige ildsjæle kastede deres kærlighed på den gamle alsiske gård. Gården er en såkaldt 'kroggård' pga. formen på gården, der minder om en fiskekrog, og Jollmands Gaard er en af de sidste tilbageværende 'kroggårde' i Danmark.

Heldigvis var en stor del af bygningens bevaringsværdier intakte, da ildsjælene fik øje på den. De foregående ejere har til alt held ikke været aktive landmænd, og gården er derfor ikke blevet moderniseret. Samtidig har tidligere ejere sørget for, at der altid har været et fast tag. Den hensynsfulde brug har sikret vigtige bevaringsværdier for eftertiden.

Da *Kim Grønne Madsen* købte jorden ved Jollmands Gaard, var der allerede gang i idéer og frivillige aktiviteter omkring gården. Kim Grønne Madsen havde en god forbindelse til daværende Nordborg Kommune, der støttede projektet, og snart blev der oprettet en støtteforening, "*Jollmands Gaard*," som kunne samle de frivillige kræfter: "*Der skulle bare ske et eller andet*," siger Kim Grønne Madsen om oprettelsen af støtteforeningen og fortsætter: "*Der kom jo allerede mange, som arbejdede frivilligt, og var drevet af deres interesse*."

Støtteforeningen fik god opbakning og startede med 40 medlemmer allerede samme aften, som den første bestyrelse blev etableret. Tanken var, at støtteforeningen kunne aflaste Kim Grønne Madsen, der ellers let kunne komme til at stå med alt det praktiske. De opgaver ligger i dag hos foreningen, der nu har omkring 80-90 medlemmer. Gården fremstår i dag, som da den

“GRUNDEN TIL AT VI GIK I GANG MED PROJEKTET VAR EN INTERESSE FOR AT SE, HVORDAN GÅRDEN KAN KOMME TIL AT SE UD. OG JO MERE VI FÅR GJORT, DES GLADERE BLIVER VI FOR STEDET”

blev opført, hvilket gør den til et helt unikt kulturhistorisk levn.

VERDENER MØDES

I 2001 fik Kulturarvsstyrelsen øjnene op for gården, der kort efter blev fredet. Fredningen har haft stor betydning for ildsjælernes arbejde med gården, som har modtaget økonomisk støtte fra Kulturarvsstyrelsen. Men fredningen har også været en udfordring for ildsjælene, der har måttet søge hjælp hos professionelle arkitekter til det meste af restaureringsarbejdet for at sikre, at vigtige bevaringsværdier ikke gik tabt. Arkitekten *John Kronborg* har stor erfaring med fredede bygninger og kendskab til Kulturarvsstyrelsens krav og arbejdsgange og har derfor gennem hele forløbet fungeret som nødvendig sparringspartner og bindeled mellem ildsjælernes og fredningsmyndighedernes forskellige verdener.

Kort efter blev *Realdania* involveret i genopbyggelsen af den nu fredede gård, der repræsenterer en karakteristisk, egnbestemt byggeskik og ældre alsisk landbokultur: "*Inden Realdania gik ind og begyndte at betale de store summer, var det lige før, vi ikke kunne betale os ud af det*," konstaterer bestyrelsesmedlem *Christian Jessen* om





Jollmands Gaard er i allerhøjeste grad et socialt projekt, hvor ildsjælene mødes om en fælles opgave og interesse.

nogle af de første udfordringer, der mødte projektet. *“Da først Realdania begyndte at fatte interesse, skal jeg love for, at der begyndte at ske noget. Så var det nemmere at få andre fonde til at give noget.”*

ET SOCIALT PROJEKT

“Grunden til at vi gik i gang med projektet var en interesse for at se, hvordan gården kan komme til at se ud. Og jo mere vi får gjort, des gledere bliver vi for stedet,” svarer ildsjælene samstemmende på spørgsmålet om, hvorfor de har givet sig i kast med det store og tidskrævende projekt. Men der er mere end skabertrang på færde. Ildsjælprojektet Jollmands Gaard er nemlig også et socialt projekt, der har stor betydning for deltagerens dagligdag. De er for manges vedkommende pensionister uden et arbejdsfællesskab i hverdagen. Projektet holder dem i gang og bidrager med et livgivende fællesskab til deltagerne, som

også mener, at ildsjælarbejdet kan være sygdomsforebyggende. Formand for støtteforeningen Peter Matthisen forklarer: *“Hvis man har det skidt en aften og ikke føler, man har kræfter til at bestille noget, så går man alligevel ned for at få en snak. Det er i allerhøjeste grad et socialt projekt.”*

DEN GAMLE GÅRD SOM TURISTATTRAKTION

“Vi har jo hele tiden haft en drøm om, hvordan det færdige projekt skulle se ud,” fortæller Kim Grønne Madsen, *“men det var først, da Realdania bad os om at tegne det store perspektiv, at vi for alvor turde sætte drømmen i gang.”*

I dag har ildsjælene visioner om at skabe et landbomuseum, der beskæftiger sig med perioden 1850-1920 – en periode, hvor moderniseringen af landbruget tog fart. Tanken er, at Jollmands Gaard skal etablere

SET UDEFRA

“PROJEKTET HAR SAMLET HOLMBOERNE OG MANGE ANDRE INTERESSENER. MAN HAR VIRKELIG STÅET SAMMEN OM DET HER PROJEKT I OMRÅDET, OG I DAVÆRENDE NORDBORG KOMMUNE HAVDE PROJEKTET MEGET HØJ PRIORITET. ILDSJÆLENE HAR LAGT ET STORT STYKKE FRIVILLIGT ARBEJDE, OG DERFOR HAR VI VÆRET I STAND TIL AT GØRE TING, DER IKKE KUNNE VÆRE GENNEMFØRT PÅ ANDRE MÅDER. NÆSTE SKRIDT FOR ILDSJÆLENE ER AT BEGYNDE AT MARKEDSFØRE GÅRDEN PROAKTIVT SOM EN DEL AF DE HISTORISKE ATTRAKTIONER I OMRÅDET. DER ER INGEN TVIVL OM, AT DEN HER GÅRD PÅ SIGT VIL TILTRÆKKE MANGE TURISTER, FOR DER ER TALE OM NOGET HISTORISK UNIKT, SOM IKKE SES I DEN STAND RET MANGE STEDER.”

—Jørgen Eriksen, kommunaldirektør i daværende Nordborg Kommune



skolekontakter, så der kan komme skoleklasser på besøg med jævne mellemrum. Åbningstiden er i øjeblikket begrænset til hver lørdag i vinterhalvåret og torsdag i sommerhalvåret. Om den kan udvides, vil tiden vise, for det vil kræve en stor indsats fra de frivillige kræfter, der i forvejen har meget at se til. Til gengæld har de første skoleklasser allerede været omkring gården, og ildsjælene vurderer, at en skoletjeneste kan være stablet på benene i løbet af 2-3 år.

Jollmands Gaard har i dag besøg af 8-900 turister om året til den beskedne indgangspris af 20 kr. Tanken er, at besøgstallet godt kan tåle at stige, og foreningen har derfor etableret et godt samarbejde med andre af områdets turistattraktioner, der alle henviser turisterne til hinanden. Jollmands Gaard nævnes desuden i de fleste lokale turistbrochurer.

I dag er der stor tilfredshed med den ny-restaurerede Jollmands Gaard i landsbyen, og skepsis er vendt til bifald. De andre i landsbyen synes, at gården ser godt ud, og at Jollmands Gaard er blevet et plus for lokalområdet. Samtidig har restaureringen, ifølge ildsjælegruppen, en afsmittende effekt, da folk får lyst til at gøre mere ud af deres egne huse. Jollmands Gaard bidrager dermed til et generelt løft for de omkringliggende huse.

“De fleste af dem, som var skeptiske i starten, er glade for resultatet i dag,” afslutter Peter Mathissen, som er medlem af bestyrelsen og formand for støtteforeningen. *“Huset ligger i udkanten af byen, og man var bange for, hvordan det kunne komme til at se ud. Men i dag er det jo lidt af en perle. I særdeleshed når græsset er slået, og det bliver det tit.”*



Den gamle alsiske kroggaard Jollmands Gaard blev fredet i 2001.

FAKTA

VISION:

At restaurere den fredede Jollmands Gaard og omdanne gården til landbomuseum.

BYGGERI:

Jollmands Gaard, en alsisk kroggård, der kan føres tilbage til 1700-tallet.

ORGANISATION:

Fonden for Jollmands Gaard er bygherre for projektet. Derudover er der oprettet en støtteforening for gården.

SAMLET BUDGET:

9,4 mio. kr.

BIDRAGYDERE:

Realdania (4,17 mio. kr.) og Kulturarvsstyrelsen er hovedbidragydere. Derudover bl.a. Bygningsbevarings- og Sonningfonden.

PROJEKTPERIODE:

Restaureringsarbejdet påbegyndtes i 2002. Ildsjælene lægger nu sidste hånd på restaureringen af gården.

BRUGERE:

Turister, skoler og andre kulturhistorisk interesserede.

BELIGGENHED:

Landsbyen Holm på Als i Sønderjylland.

DEN VERTIKALE HAVE

ØKOLOGI PÅ HØJKANT

MARIJKE ZWAAN ER EN ENERGISK KVINDE OG ILDSJÆLEN BAG DEN VERTIKALE HAVE PÅ OTTO KRABBES PLADS I KØBENHAVN. PROJEKTET HAR EFTER LANGE OG SEJE GODKENDELSESFORLØB RESULTERET I EN GAVL, DER NYTÆNKER INTEGRATIONEN AF NATUR OG ØKOLOGI I STORBYEN. GAVLEN UDNYTTER EN AF STORBYENS MANGE VERTIKALE FLADER TIL EN ØKOLOGISK REGNVANDSHAVE TIL INSPIRATION FOR DE MANGE FORBIPASSERENDE OG TIL GLÆDE OG STOLTHED FOR EJENDOMMENS BEBOERE.



ØKOLOGISK DEMOPROJEKT

Gavlen er bygget op i rå mursten med et udseende, der leder tankerne hen imod en ruin fra tidligere tider. I huller og rør titter planter og mos frem på muren, og foran muren findes et lille regnvandsbassin, der opsamler noget af det vand, som falder på husets 230 m² tag. Det meste samles i en 12 m³ regnvandstank under jorden. Overskudsvand sives ned på stedet, fordi systemet er afkoblet fra kloaksystemet. Endnu er gavlen ikke vokset til, men det kan en god, og ikke alt for tør, sommer råde bod på.

De fleste Vesterbrobeboere kender gavlen på Otto Krabbes Plads, som i mange år har skilt sig ud ved at være prydet af et stort anti-EF vægmaleri. Pudsigt nok var det også en herboende hollandsk kvinde ved navn Marijke, der i sin tid stod bag dette maleri. For syv år siden var det tid til en renovering, og selvom mange lokale følte vemod ved at tage afsked med det gamle vægmaleri, er den nye gavl blevet taget vel imod af lokale borgere – og også af den Marijke, der stod for det oprindelige vægmaleri.

Ideen med den vertikale have var ifølge *Marijke Zwaan* at *“udnytte en vertikal flade til mange forskellige formål. I stedet for at lave et gavlmaleri, der ikke har andre nytteværdier og er statisk, var tanken at skabe en gavl, der varierer med årstiderne og bliver mere og mindre grøn henover året. Her vil være skiftende fugleliv, måske en hvepserede, planter og synligt genbrug af regnvand.”*

Der er tale om pionérarbejde, i hvert fald i dansk sammenhæng, og ifølge Marijke Zwaan er det ikke usædvanligt, at det er ildsjælene, der tør bryde med de gængse måder at gøre tingene på. Derfor er det ofte også dem, der står bag udviklingen af nye idéer:

“UANSET HVOR JEG KIGGER HEN, SER JEG MULIGHEDER. DET ER SJOVT, MEN DET KAN OGSÅ VÆRE LIDT ANSTRENGENDE, NÅR ANDRE IKKE ALTID SER DE SAMME PERSPEKTIVER”

“Ildsjælprojekterne vil ofte være usædvanlige demoprojekter, og derfor kan det være en udfordring at finde fagfolk, som tør afprøve nye ting og sætte navn og rygte på spil ved at være en del af noget nyskabende. I ByhaveNetværket har vi heldigvis et godt økonetværk med mennesker, som er vant til at tænke anderledes og ikke at lave det arkitektoniske ‘comme il faut’,” siger Marijke Zwaan.

Den vertikale have blev indviet i maj 2009 – ca. syv år efter Marijke Zwaan fik idéen til projektet.

ILDSJÆL IMOD VANETÆNKNINGEN

At bryde normerne og ‘vende økologien på hovedkant’ er imidlertid ikke uden omkostninger. For ikke alle kunne forholde sig til projektet, og ikke mindst sagsbehandlingstiden har været en stor udfordring.

“Det var kun pga. min erfaring og mit gode netværk i kommunen, at jeg holdt fast i projektets bevillinger og fik overbevist de rigtige mennesker om, at det nok skulle blive til virkelighed,” fastslår Marijke Zwaan og understreger, at hun aldrig har oplevet uvilje fra kommunen, men at det politiske system har svært ved at håndtere nyskabende og





Foran muren findes et lille regnvandsbassin, der opsamler vandet fra gavlen.

eksperimenterende idéer og derfor til tider har været meget tungt at arbejde med. Knap syv år er gået fra idéen til den første kommunale bevilling i 2003 og til realisering af den vertikale have i maj 2009.

Det var en forløsning for projektet, da det opnåede den længe ventede myndighedsgodkendelse fra Byggesagskontoret og herefter modtog en ekstra bevilling fra Teknik- og Miljøudvalget, der sikrede projektets færdiggørelse. Nu står den vertikale have som et symbol på en ny måde at tænke økologi og lokal anvendelse af regnvand i byen, i en tid med et stort fokus på klima, økologi og bæredygtighed.

EN STÆRK LEDER MED GODT NETVÆRK

På trods af vanskelighederne i projektet, er Marijke Zwaans fornemste råd, at ildsjælen aldrig skal give op. *“Hvis man synes, at man har en god idé, skal man sørge for, at den*

er tænkt igennem i samarbejde med nogen med forstand på området. Eksperterne skal helst også synes, at det er en god idé,” siger hun, der selv har vendt sig mod sit netværk for råd og vejledning, ikke mindst når tingene har set lidt sorte ud. *“Jeg har både mit byhavenetværk, og indgår også i et Vesterbronetværk af ildsjæle, som altid har bakket mig op. Når man snakker med hinanden, hjælper det på motivationen.”*

Samtidig har det haft betydning for projektet, at Marijke Zwaan er en erfaren projekt-mager og kender systemet indefra. Hun har gode kontakter i kommunen, og det har været afgørende for, at det – trods den langsomme godkendelsesprocedure – alligevel har været muligt at fastholde de bevilgede midler.

SET UDEFRA

“VI ER SELVFØLGELIG RIGTIG GLADE FOR DE NYE ALTANER OG IKKE MINDST SIGNALVÆRDIEN I GAVLENS ØKOLOGISKE PROFIL. NÅR JEG TÆNKER OVER DET, ER JEG FAKTISK HELT STOLT OVER AT BO I DET HER HUS, HVOR GAVLEN ER. DET ER NOGET, DER BLIVER LAGT MÆRKE TIL, OG DER KOMMER TIT NOGEN FORBI OG KIGGER PÅ DEN.”

– Kvindelig beboer i bygningen og mor til to

“FOLK I NABOLAGET HAR TAGET GODT IMOD GAVLEN, OG VI GLÆDER OS OVER DEN SLAGS GRØNNE INITIATIVER HER I VORES BYDEL – OG JEG BOR HELDIGVIS, SÅ JEG KAN SE GAVLEN FRA MIN LEJLIGHED I NABOLAGET.”

– Indehaver af lokal børnetøjsbutik



Selvom netværket spiller en vigtig rolle, er det ifølge Marijke Zwaan alligevel vigtigt, at man som ildsjæl og idémaker tør tage ansvaret på sig:

“Når man har sat et projekt i gang, skal man også være parat til at lede det. Et af vores principper er, at vi skal arbejde sammen med hinanden og med andre. Men det viser sig, at det i en planlægningsfase er meget svært at samarbejde med mange mennesker. Mange bliver først interesserede, når der begynder at ske noget.”

Ildsjælsprojekter bliver ofte suppleret af rådgivning fra eksperter, som kan have megen nyttig viden til brug for projektet. Men det er ildsjælene, der har projektet inde på livet, lever med det og brænder for det. *“Det er vigtigt som ildsjæl ikke at gå på kompromis med de kvaliteter, som man mener, giver projektet dets værdi og berettigelse,”* fastslår Marijke Zwaan.

I dette projekt har Marijke Zwaan nået sit mål om en gavl, der vender op og ned på forestillinger om natur i byen. Men hun medgiver alligevel, at det godt kan være udfordrende at være ildsjæl. *“Jeg synes, at uanset hvor jeg kigger hen, ser jeg muligheder,”* siger hun, *“Det er sjovt, men det kan også være lidt anstrengende, når andre ikke altid ser de samme perspektiver,”* afslutter hun.



Marijke Zwaan rydder ud i murens beplantning.

FAKTA

VISION:

At udnytte en af storbyens mange lodrette flader til at skabe en vertikal regnvandshave.

BYGGERI:

Gavlen er muret op i genbrugsmursten med indmurede bosteder til flagermus og fugle og plads til murplanter.

ORGANISATION:

Marijke Zwaan er projektleder. ByhaveNetværket og ejerforeningen Dannebrogsgade 21 var bygherre på projektet.

SAMLET BUDGET:

2,1 mio. kr.

BIDRAGYDERE:

Realdania (382.500 kr.) Derudover er projektet støttet økonomisk af ejerforeningen, Københavns Kommune samt Friluftsrådet og Grøn Vesterbro.

PROJEKTPERIODE:

2003-2009.

BRUGERE:

Beboere i ejerforeningen Dannebrogsgade 21, lokale Vesterbroborgere.

BELIGGENHED:

Otto Krabbes Plads på Vesterbro i København.

GULDDYSSE KULTURGÅRD

SUCCESSION GENNEM
SAMARBEJDE

SOM POLITIKER ER MAN NØDT TIL AT NÅ SINE MÅL GENNEM ANDRE MENNESKER - MEN DET KRÆVER, AT MAN TØR GIVE RUM FOR NYTÆNKENDE INITIATIVER. DET TURDE MAN I GUNDSØ, HVOR EN GRUPPE INITIATIVRIGE PENSIONISTER SATTE SIG FOR AT OMDANNE EN 200 ÅR GAMMEL FIRLÆNGET GÅRD TIL ET STED, HVOR KUNST- OG KULTURINTERESSEREDE KAN MØDES OG INSPIRERE HINANDEN. GULDDYSSE KULTURGÅRD ER EN SUCCESSIONSHISTORIE I KOMMUNEN, DER HAVDE HELD MED AT SLIPPE ILDSJÆLENE LØS.



VI TÆLLER IKKE TIMER

Mellem Gundsømagle og Jyllinge, nord for Roskilde, finder man den næsten 200 år gamle gårdejendom Gulddyssegård. Gården grænser op til den nyligt anlagte Gulddysse-skoven og er i dag omdannet til kulturhus for kunst- og håndværksinteresserede. *Gulddysse Kulturgård* har både keramikværksted og et værksted til billedkunstarbejde, og i oktober 2008 indviede foreningen også en sal for musik, foredrag og kunstudstillinger.

Idéen til Gulddysse Kulturgård opstod hos ildsjælen *Torben Sønderkov*, da han blev opmærksom på, at der lokalt manglede et værksted, hvor kunstnere kunne mødes, arbejde og inspirere hinanden. Torben Sønderkovs kone er keramikker og savnede et værksted, hvor hun kunne arbejde sammen med andre. En dag kørte Torben Sønderkov og konen ud for at kigge på et fællesværksted i en anden by. På vej hjem kørte de forbi Gulddyssegården og da slog det den engagerede pensionist, at netop den tomme Gulddyssegård kunne blive til sådan et sted.

“Idéen var at bygge den gamle gård om til et kulturhus for kreativ, skabende kunst. Jeg har tidligere været involveret i andre lokale projekter og havde netværket på plads. Da først idéen havde bundfældet sig, gik jeg i gang med at søge efter interesserede, der kunne være med til at bakke projektet op. Man skal altid lede efter dem, der har travlt i forvejen, for det er dem, der ikke er bange for at tage fat. Så det var, hvad vi gjorde. At sammensætte den rigtige gruppe betyder alt!” siger Torben Sønderkov, som i dag er formand for bestyrelsen.

Gruppen tæller 11 frivillige ildsjæle, som næsten alle er pensionerede håndværkere, der bruger mindst to arbejdsdage om ugen på Gulddysse og har gjort det siden 2006. Og det har de gjort med glæde. *“Vi tæller*

“MAN SKAL ALTID LEDE EFTER DEM, DER HAR TRAVLT I FORVEJEN, FOR DET ER DEM, DER IKKE ER BANGE FOR AT TAGE FAT”

ikke timer, vi nyder dem,” som Torben Sønderkov siger. Gruppen har et godt samarbejde med lokale håndværksmestre, som yder projekteringsbistand, og som også er villige til at give rabat på den ydelse, de leverer. For projektet nyder stor sympati i lokalområdet. Undervejs har håndværkerne haft fokus på selv at løse de problemer med renoveringen, som er opstået – indimellem dog også uden at tage det store hensyn til bygningens bevaringsværdier. Til gengæld havde bondegården i forvejen undergået mange forandringer over sin næsten 200-årige levetid.

KOMMUNEN, DER TURDE GIVE SLIP

“Man skal ikke være bange for at slippe kræfterne løs,” siger *Evan Lynnerup*, formand for kulturudvalget i Roskilde Kommune. Og han ved, hvad han taler om. Her har man nemlig – med stor succes – slækket lidt på kontrollen ved at give lokale ildsjæle lov til at overtage den firlængede bondegård Gulddyssegård og omdanne den til kulturhus. Aftalen mellem kommune og foreningen Gulddysse Kulturgård betød, at den firlængede gård blev stillet til rådighed for ildsjælene, som skulle renovere den med egen arbejdsindsats og bidrag fra kommunen og fonde.

Ildsjælene overtog ikke hele gården på en gang, men længe for længe, så foreningen gradvist kunne bevise, hvor langt de kunne





Den firlængede gulkalkede bondegård har fået nyt liv i form af lokale udøvende kunstnere.

drive projektet, som blev sat i gang under den daværende Gundsø Kommune, hvor Evan Lynnerup var borgmester.

“Set fra en politisk vinkel er Gulddyssegård-projektet et godt eksempel på, hvordan man kan nå sine mål gennem andre. Mit mål var at få genetableret ‘lille Skagen,’ som Jyllingeområdet også kaldes, blandt andet på grund af det fantastiske lys, som vi har her,” siger Evan Lynnerup og fortsætter: *“Som oftest er vi kommuner ikke gode til at slippe ildsjælene løs. Tør man alligevel, kan det ske, at projektet rammer galt, men det lokale engagement kan også skabe noget fantastisk, og det, synes jeg, er sket her.”*

FRIHED UNDER ANSVAR

De frivillige er organiseret i to grupper: ildsjælene, der bygger og motiveres af at skabe noget sammen, og Gulddyssegård Kulturgårds medlemmer, der bruger stedet

til daglig. Frihed under ansvar, lyder parolen for organiseringen af stedet, som giver et stort råderum for medlemmerne. Brugerne har egen nøgle til gården, som de frit kan benytte hver dag mellem klokken 8 og 23.

Men ildsjælene har også indført begrænsninger. Fordi man ikke ønsker at være en konkurrent til aftenskolerne og pga. den selvforvaltende stil, har man valgt at kræve, at de aktive medlemmer skal dokumentere, at de nu også kan arbejde med det håndværk, de kommer for at praktisere.

I dag har stedet 90 aktive brugere og cirka 110 interessermedlemmer, som hver støtter foreningen med henholdsvis 600 kr. og 100 kr. om året. Man kan kun melde sig ind som enkeltmedlem – ikke som forening – fordi ildsjælene gerne vil sikre et ligeligt demokrati, hvor større foreninger ikke kan komme ind og bestemme alting.

SET UDEFRA

**“PROJEKTET PÅ GULDDYSSE KULTUR-
GÅRD HAR VÆRET EN AF ÅRSAGERNE
TIL, AT VI I GUNDSØ AMATØR SCENE
SAMMEN MED EN RÆKKE BESLÆGTEDE
FORENINGER HAR VALGT AT FØLGE OP
MED ET LIGNENDE PROJEKT. VI HAR FÅET
STILLET GÅRDEN SPRAGLEHØJGÅRD TIL
RÅDIGHED AF KOMMUNEN, SOM OGSÅ HAR
BIDRAGET MED 1 MIO. KR. VI REGNER MED
AT KUNNE STILLE OMKRING 35 FRIVILLIGE,
SOM VIL HJÆLPE MED AT RESTAURERE
GÅRDEN, SÅ DEN KAN BRUGES TIL
TEATER, FOLKEDANS, SPROGSKOLE
OG MEGET MERE.”**

—Anne-Lise Christoffersen, Gundsø Amatør Scene



KULTURGÅRD OG SKOVSKOLE I ÉT

Lige bag den firlængede, gulkalkede bondegård finder man en nyplantet nåleskov, Gulddysseskoven. Roskilde Kommune, en række lokale skoler og Gulddysses Kulturgård er gået sammen om at søge støtte hos Skov- og Naturstyrelsen til at etablere en skovskole; et projekt som ildsjælene på kulturgården meget gerne vil bidrage til. Der vil blive etableret naturstier og faciliteter til madpakkespisning og undervisning.

“Vi har et godt socialt samvær, vi kan lide at skabe noget, og vi vil gerne være med til at bevare de unikke rammer på Gylddyssegård. Når vi er færdige med at bygge her, skal vi lave noget andet. Vi kan ikke bare stoppe,” siger Torben Sønderkov og uddyber: *“Med skovskolen kan vi igen få noget officielt at komme herud efter. Det glæder vi os til.”*

Men projektet har ikke kun haft en effekt hos de involverede ildsjæle. Stedets i alt 200 medlemmer har også lagt grobunden for at styrke fællesskabet og det lokale netværk, og en udvikling med fokus på lokal udvikling, turisme, styrkede bosætningskvaliteter og nye erhvervs muligheder er sat i gang. Håbet er, at gården fremover vil udvikle sig til et sted, som borgere fra hele Roskilde Kommune vil besøge.



Arbejdsholdet nyder en velfortjent frokostpause efter dagens arbejdsindsats.

FAKTA

VISION:

At skabe et miljø for kreativitet og skabende kunst.

BYGGERI:

En typisk, sjællandsk firlænget bondegård, opført omkring år 1800.

ORGANISATION:

Gården er ejet af Roskilde Kommune. Foreningen Gulddysse Kulturgård har brugsret over gården og driver projektet i samarbejde med kommunen.

SAMLET BUDGET:

2,2 mio. kr.

BIDRAGYDERE:

Realdania (560.000 kr.), Lokale- og Anlægsfonden, Nordea-fonden, kommunen (tidl. Gundsø, nu Roskilde) m.fl.

PROJEKTPERIODE:

Idéen til Gulddysse Kulturgård opstod i 2004, og i 2009 stod de primære istandsættelser færdige. Indtil videre har foreningen brugsretten over gården indtil 2019.

BRUGERE:

Lokale udøvende kunstnere.

BELIGGENHED:

Ved Jyllinge i Roskilde Kommune.

HERBERGER LANGS HÆRVEJEN

STEDER AT STOPPE OP

STILEN ER SIMPEL PÅ HERBERGET NØRRELIDE I JELLING. VÆGGENE STÅR RÅ OG NØGNE, UDEN ISOLERING ELLER PYNT, OG RUMMETS 24 SENGE ER SIMPLE KØJESENGE. MEN MAN SKAL IKKE TAGE FEJL AF RUMMETS YDMYGE FREMTRÆDEN. PROJEKT HERBERGER LANGS HÆRVEJEN HAR FÅET STOR BEVÅGENHED OG GENNEMSLAGSKRAFT I TURISTBRANCHEN OG HAR STORE VISIONER OM AT SKABE EN NY TURISME I DANMARK. TURISME, DER FOKUSERER PÅ GÆSTFRIHEDEN, DET NÆRE OG SAMVÆRET MELLEM FORSKELLIGE MENNESKER.



GÆSTFRI TURISME

Følger man den gamle Hærvej og Oksevej langs Jyllands højderyg, færdes man på de ældste veje i landet. Vejen udgår fra Limfjorden, går over Viborg, Nørre Snede, Bække, Vojens og Bov til Dannevirke, hvor den fortsætter ned gennem Tyskland. Hærvejen byder på mange historiske minder og store naturoplevelser, og nu kan man også overnatte i herberger undervejs.

Den første spæde idé til projekt Herberger langs Hærvejen opstod hos arkitekt *Andreas Blinkenberg* under en tur på pilgrimsruten el Camino i Spanien. Her oplevede han en anden form for turisme, end han var vant til. Turisme med fokus på gæstfrihed, samhørighed, ro og samtale, og *Andreas Blinkenberg* begyndte at lege med tanken om, at denne særlige form for oplevelse kunne overføres til danske forhold.

Da *Realdania* udskrev en konkurrence om genanvendelse af bondegårde, begyndte idéen at tage form. *Andreas Blinkenbergs* kone, *Elisabeth Lidell*, er pilgrimspræst, og tilsammen udgjorde de det perfekte partnerskab til at udvikle det nye turismekoncept. Projektet forener arkitektens tilgang til genbrug af gamle bondegårde med pilgrimspræstens forståelse af vandringens åndelige dimensioner. Også arkitekt *Jørgen Toft Jessen* blev involveret i projektet som arkitektfaglig hjælp i udviklingen af projektet til konkurrencen.

Projekt *Herberger langs Hærvejen* var et ud af fem projekter, der vandt *Realdanias* konkurrence, og så kunne projektet tage fart. I dag er ti bondegårde konverteret til simple, men sobre, herberger for de vandrende, cyklende og ridende gæster, mens et herberg stadig er under opførelse. Med enkle principper prøver man på Herberger langs Hærvejen at skabe noget af den atmosfære,

der kendes fra pilgrimsruter rundt om i verden – at skabe rum for vandrere og pilgrimme, der tager af sted med meget forskellige motiver. Mennesker, der søger det spirituelle, det kulturhistoriske eller blot vil færdes i det åbne landskab.

SIMPLE RAMMER FOR GODE OPLEVELSER

Herberger langs Hærvejen har indtil nu omdannet 10 gårde til herberger, og en 11. er på vej. Herbergerne er indrettet simpelt i rum med 30-40 sengepladser i køjer i et eller flere rum. Der er badefaciliteter samt køkken og spiseplads. Gæsterne skal selv medbringe soveposer og mad til eget forbrug.

“Pilgrimsvandring indbyder både til stilhed og dialog, og det tiltaler mange mennesker i dag,” siger *Andreas Blinkenberg* og fortsætter: *“På herbergerne bliver der mulighed for at stoppe op i sit travle liv, møde andre og udveksle livserfaringer. Vi prøver at skabe en atmosfære, hvor den rejsende føler sig som gæst i mødet med de lokale værter og ved et besøg i den lokale kirke.”*

For at skabe en ny turismeform har foreningen Herberger langs Hærvejen opstillet simple dogmer, som herbergerne indrettes efter. For eksempel er det vigtigt, at de vandrende ikke behøver at planlægge deres tur i detaljer, men kan leve i nuet som en afkobling fra det moderne kalenderfikserede arbejdsliv. Derfor kan en overnatning på herbergerne ikke reserveres på forhånd. Samtidig må en overnatning ikke koste mere end 80 kroner, det må nemlig ikke være prisen, der afholder interesserede vandrere fra et besøg. Herbergerne skal være åbne for alle i sommerperioden juni-august.

På gården Nørrelide i Jelling er stilen holdt simpel og rå. I den gamle landbrugsbygning er der ikke tilføjet nogen form for pynt, de





Inden længe bliver soverummene fyldt med vandrende, der går langs Hærvejsruten.

gamle spær træder tydeligt frem i loftet, og vinduernes form og struktur er bevaret.

Andreas Blinkenberg forklarer, *“Det er vigtigt at holde stilen simpel, når det handler om at renovere landbrugsbygninger. Det kan hurtigt blive meget dyrt at indrette fx kontorer og boliger i de kolde rum, for isolering og den vanskelige tilpasning til bygninger, der oprindeligt er indrettet til et helt andet formål, koster mange penge.”*

Enkelte herberger langs Hærvejen har alligevel valgt for egen regning at isolere deres bygninger for at kunne bruge dem uden for sommermånederne, hvor ejerne ikke er bundet af projektet. Men for Andreas Blinkenberg er det ikke centralt, om overnatningsmulighederne er luksuøse – det er gæstfriheden og samværet, der er i højsædet. Og som arkitekt synes han, at den rå og simple tilgang til de gamle landbrugsbygninger er den smukkeste.

NYT LIV PÅ GÅRDEN

Herbergernes relativt ensartede udtryk bidrager til at gøre oplevelsen af Hærvejen mere hel og samlet. *“Nogle af de gæster, der kommer her, har natten før overnattet på et vandrerhjem. Når de kommer her, oplever de at være i et ‘rigtigt’ herberg igen!”* fortæller gårdejer Henrik Ottesen.

Henrik Ottesen og hans kone, *Anne Steffensen*, havde netop set en udstilling om Realdanias idékonkurrence, så de kendte godt til projektet, da Andreas Blinkenberg kontaktede dem for at høre, om de ville være med i projektet. Efter korte overvejelser i samråd med familien besluttede de at deltage. De havde længe gået med tanker om, hvad de skulle stille op med gårdens falddefærdige længe, som de gerne ville bevare, men hverken havde gode idéer eller midler til at gøre noget ved.

SET UDEFRA

“HÆRVEJEN HAR ET KÆMPESTORT TURISMEMÆSSIGT POTENTIALE. DER MANGLER EN RÆKKE SERVICE-FUNKTIONER LANGS HÆRVEJEN FOR AT DETTE POTENTIALE KAN INDFRIS, MEN HER ER HERBERGERNE ALLEREDE MED TIL AT LØFTE PROJEKTET. HERBERGERNE ER MED TIL AT SKABE SAMMENHÆNG I OPLEVELSEN AF HÆRVEJEN. SAMTIDIG HAR HERBERGERNE BIDRAGET TIL TURISTERNES BEVIDSTHED OM DEN ENESTÅENDE OPLEVELSE, HÆRVEJEN, DER LIGGER OG VENTER PÅ AT BLIVE EN RIGTIG STOR ATTRAKTION.”

—Birte Rasmussen, Syddansk Turisme, projektleder på Projekt Hærvejen - et oplevelsesrum med historiske rammer



“Jeg nyder at bruge min fritid på at vedligeholde og udvikle de gamle staldbygninger,” forklarer Henrik Ottesen, der tilsyneladende har hænderne skruet rigtigt på, men dog ikke har stået alene med arbejdet. Han fortsætter: *“Familien har været meget involveret i processen, så vi har alle sammen hjulpet hinanden med at få herberget til at blive, hvad det er i dag. I starten var vi lidt nervøse for, om vi nu ikke længere kunne sidde i fred på vores terrasse. Men det viste sig heldigvis hurtigt, at det ikke er noget problem, og vi synes, det er rigtig hyggeligt, når der er mennesker på gården.”*

Med en overnatningspris på 80 kr., hvoraf de 10 procent går til foreningen Herberger langs Hærvejen, og med i omegnen af 350 besøgende den forløbne sommer er det let at regne ud, at det ikke er nogen guldrandet forretning at drive et herberg langs Hærvejen. På sigt er det målet at få flere overnattende, men modregnet udgifterne

ved det øgede liv på gården, bliver det aldrig nogen stor forretning. Det er altså ikke økonomien, der driver engagementet hos Henrik Ottesen og Anne Steffensen, men derimod glæden ved at se den gamle længe på gården i brug igen. De har sammen med ti andre gårdejere bundet sig til projektet i sommermånederne de næste ti år, og herefter står det gårdejerne frit for, hvad de vil bruge den renoverede gård til. Nørrelides ejere kunne dog sagtens forestille sig at blive i projektet:

“Vi er rigtig glade for det, og jeg har alle mulige idéer til hvordan vi kan udvikle fx udearealerne omkring herberget og gøre det til et endnu bedre sted,” afslutter han.



11 ombyggede jyske gårde udgør herbergerne langs Hærvejen.

FAKTA

VISION:

At genbruge funktionstømte gårde som herberger for vandrere på Hærvejen.

BYGGERI:

Der er 11 gårde i projektet. Herberget på gården Nørrelide er en af dem, og den trelængede gård er opført fra 1840–1887.

ORGANISATION:

Arkitekt Andreas Blinkenberg står i spidsen for foreningen Herberger på Hærvejen, der er projektejer for projektet.

SAMLET BUDGET:

12 mio. kr.

BIDRAGYDERE:

Realdania (8 mio. kr.) samt Den Europæiske Landbrugsfond, kommuner og amter langs Hærvejen, Skov og Naturstyrelsen og Friluftsrådet.

PROJEKTPERIODE:

Projektet startede i 2004, og i dag mangler den sidste gård at blive istandsat.

BRUGERE:

Pilgrimme og vandrede på Hærvejen.

BELIGGENHED:

Den besøgte gård Nørrelide ligger i Jelling, midt på hærvejsruten.

SORENSMINDE

MINDER OM ET STED

**I DEN LILLE LANDSBY GERÅ I NORD-
JYLLAND HAR TIDLIGERE INDBYGGERE
ALTID ET STED AT VÆRE, NÅR DE KOMMER
FOR AT BESØGE DERES BARNDOMS BY.
ET FORFALDENT BINDINGSVÆRKSHUS,
LOKAL TILKNYTNING OG EN MANDS IDÉ
ER VIGTIGE INGREDIENSER I OPSKRIFTEN
FRA SORENSMINDE. I STANDSÆTTELSEN
AF DET LILLE HUS ER PRÆGET AF STOR
KÆRLIGHED OG OMSORG TIL STEDET
OG IKKE MINDST ET UVURDERLIGT
FÆLLESSKAB OMKRING PROJEKTET.**



FRA IDÉ TIL RESTAURERINGSPRÆMIE

Spørger man ildsjælen *Hermann Thomsen* om vej til det nyrestaurerede stråttægtshus *Sorensminde*, får man at vide, at man blot skal køre til landsbyen Gerå og så stoppe ved byens smukkeste hus. Den enkle vejvisning giver mening når man ankommer til Gerå, for det lille, hvidkalkede og stråttækte hus er nemt at finde. Det lyser op fra sin plads ved hovedvejen og emmer af historie, tradition og nostalgi. Sorensminde hedder huset, som både er et forbilledigt eksempel på vellykket restaurering og et eksempel på, hvad det betyder, når lokale ildsjæle tager vare på et sted, de holder af – og dermed bliver sikkerhedsnet for lokalhistorien. Med Sorensminde blev der skabt grobund for engagement og praktisk arbejde i et hus, der ellers ville forfalde.

Inden Bevaringsselskabet Yggdrasil købte Sorensminde i 2002, trængte huset til en meget kærlig hånd og var i så dårlig stand, at det kunne erhverves for bare 70.000 kr. Tidligere elev på Gerå Skole, Hermann Thomsen, fik idéen til at sætte det lille, stråttækte hus i stand for at leje det ud til tidligere bysbørn og turister. Selv bor han i Sønderjylland, men føler stadig en stærk tilknytning til landsbyen. Ligesom mange andre af de gamle elever fra Gerå Skole:

“Meningen med at restaurere Sorensminde var og er, at foreningens medlemmer kunne have et hjem i Gerå. Selvom de fleste for længst er flyttet væk, har stedet stadig betydning for os. Projektet handler både om nostalgi, om barndomstilknytning og om respekt for de gamle, som kom før os. Vi nærer alle en stor kærlighed til Sorensminde og Gerå og vil gerne give noget tilbage til området. Også selvom mange af os er flyttet herfra.”

“VI NÆRER ALLE EN STOR KÆRLIGHED TIL SORENSMINDE OG GERÅ OG VIL GERNE GIVE NOGET TILBAGE TIL OMRÅDET”

Hermann Thomsen begyndte arbejdet med at mobilisere frivillige kræfter og søge fonde, og han tog kontakt til den lokale erhvervsforening og turistrådet. Netværket i den gamle elevforening – Mimers Brønd – blev udgangspunktet for stiftelsen af Bevaringsselskabet Yggdrasil, som har drevet projektet lige siden.

Det praktiske restaureringsarbejde blev næsten udelukkende udført af foreningens frivillige medlemmer. Lige bortset fra tagkonstruktionen og tækkearbejdet, som blev lavet af en lønnet tømrermester og en professionel tækker. Da projektet stod færdigt i 2004, modtog Bevaringsselskabet Yggdrasil Dronninglund Kommunes pris for vellykket restaurering.

SMÅ BLUS

Formand for den lokale aktionsgruppe i Brønderslev, *Hans Jørgen Melvej*, har fulgt projekt Sorensminde og har samarbejdet med Gerå Beboerforening og Hermann Thomsen om projektet. *“Hermann er jo en rigtig ildsjæl,”* forklarer han, *“uden Hermann og de andre medlemmers frivillige indsats var projektet aldrig blevet til noget.”* Men den lokale mentalitet kan være en barriere for ildsjæles projektudvikling. Hans Jørgen Melvej fortsætter: *“nogle steder hører vi ikke noget til ildsjælene – der er simpelthen ikke nogen, der har lyst til at tage teten. I Gerå er der fx mange, der gerne ser, at tingene*



281



De gamle skolekammerater har nu igen fået noget at samles om i Gerå.

ikke forandrer sig særlig meget. Det hænger sammen med en Vendsysselsk sindighed, hvor man gerne forholder sig lidt afventende overfor nye tiltag, frem for at bakke op og deltage." Hans Jørgen Melvej ser dog en løsning på udfordringen: "Det handler om at tænde mange små blus rundt om i lokalsamfundene i stedet for at iværksætte store, uoverskuelige projekter." Sorensminde er netop et godt eksempel på sådan et lille blus, der er tændt lidt på trods.

MANGE BÆKKE SMÅ - OG SÅ EN MASSE KNOFEDT

Fordi arbejdet er udført af frivillige, som kom på stedet hver dag i projektperioden, er istandsættelsen på Sorensminde gennemført for små midler. Stemningen på byggepladsen var god, og der opstod hurtigt et stærkt fællesskab og en demokratisk styreform, der betød at den enkelte selv kunne organisere sit eget arbejde - og det gav

arbejdsglæde. Hermann Thomsen understreger, at det er vigtigt at lade ildsjælene arbejde i deres eget tempo og med det, de brænder for. "Vi satte os ned og snakkede om det, der skulle laves. Vi satte ikke hinanden i arbejde, og vi vidste godt, hvad vi skulle lave hver især. Man skal passe på ikke at jage folk væk ved at give dem for meget at lave eller ved at engagere dem i opgaver, de ikke brænder for."

Også det lokale netværk har været en gevinst for projektet. Vinduerne er sat uhørt billigt i stand af en gammel lokal snedkermester, og ikke mindst har foreningen modtaget mange små donationer gennem salg af 'byggebrev' til 1.000 kr. stykket. Herman Thomsen iværksatte et lotteri i byen, hvor han indsamlede 20.000 kr. til et nyt loft i Sorensminde.

SET UDEFRA

“SORENSMINDE ER BLEVET ET FINT BINDELED FOR FOLK, DER ER SPREDT UD OVER LANDET. PROJEKTET HOLDER SAMMEN PÅ MENNESKER, DER ER FLYTTET FRA GERÅ, OG ER BLEVET DERES KONTAKTSTED TIL EGNEN OG TIL HINANDEN. MEDLEMMERNE BRUGER DET SOM SOMMERHUS OG LEJER DET EN UGE NU OG DA. IND IMELLEM AFHOLDER SORENSMINDE MARKEDER, DER TILTRÆKKER BÅDE FORENINGENS MEDLEMMER OG LOKALBEFOLKNINGEN I BYEN, DER HAR MULIGHED FOR AT HAVE EGEN STAND PÅ MARKEDET. DET GIVER GOD AKTIVITET OG DYNAMIK I DEN LILLE BY.”

— Hans Jørgen Melvej, formand for den lokale aktionsgruppe i Brønderslev



BRUG FOR NYE KRÆFTER

I dag er Sorensminde's drift udfordret af, at der løbende skal lægges penge til side til vedligeholdelse. Samtidig har markedsføringen til nye målgrupper været sparsom, og det betyder, at huset ikke lejes ud så ofte, som man kunne tænke sig. Og ikke mindst er foreningens medlemmer alle ældre mennesker, der langsomt falder bort, og der står ikke nye kræfter klar til at tage over. Hermann Thomsen, der fungerer som spydspids for Sorensmindeprojektet, forklarer: *"Det er hårdt, hvis der kun er én, der brænder for projektet. Der skal helst være en håndfuld ildsjæle, der arbejder sammen om et projekt."*

Sorensminde har dog også potentiale til at blive mere end fotoobjekt for turister på gennemrejse og kan drage nytte af sin placering tæt ved havet og et større naturreservat. Måske kan huset også indgå som

del af en større turismestrategi for Dronninglund Kommune. I Bevaringsselskabet Yggdrasil har man stadig entusiasmen i behold. Nu overvejer man at restaurere stalden på Sorensminde, så den fremover kan blive brugt til generalforsamlinger, fester og foredrag – og måske blive det forsamlingshus Gerå mangler.



'Gerås smukkeste hus' er ildsjælen Hermann Thomsens hjertebar.

FAKTA

VISION:

At restaurere det gamle hus Sorensminde i Gerå til glæde for nuværende og tidligere bysbørn.

BYGGERI:

Bindingsværkshuset Sorensminde, som kan spores op til 450 år tilbage i tiden.

ORGANISATION:

Bevaringsselskabet Yggdrasil med ildsjælen Hermann Thomsen i spidsen.

SAMLET BUDGET:

600.000 kr.

BIDRAGYDERE:

Realdania (295.000 kr.), Indenrigs- og Socialministeriet samt en række mindre, lokale bidragydere.

PROJEKTPERIODE:

2002-2004.

BRUGERE:

Tidligere og nuværende bysbørn i Gerå.

BELIGGENHED:

Landsbyen Gerå i Vendsyssel.

HAN HERRED HAVBÅDE

MANGFOLDIGHED MOD
FÆLLES MÅL

**TRÆD IND I DEN GAMLE REDNINGS-
STATION PÅ SLETTESTRAND, OG DET ER
NÆSTEN SOM AT ANKOMME TIL ET ANDET
UNIVERS. LUGTEN AF TJÆRE SÆTTER
SIG STRAKS I NÆSEBOR OG TØJ, OG HØJE
LYDE AF JERN MOD JERN VIDNER OM, AT
HER BLIVER DER ARBEJDET. I PROJEKT
HAN HERRED HAVBÅDE ARBEJDER MAN
EFTER TRADITIONELLE METODER MED AT
BYGGE KLINKBYGGEDE HAVBÅDE, DER
SKAL KUNNE BRUGES OG HOLDE I DET
BIDSKE VESTERHAV. HAVBÅDEBYGNING
HANDLER OM OVERLEVELSE!**



KYSTEN GENOPLIVES

I en periode så det ikke godt ud for Nordvestjyllands levende kystkultur. Regler om konfiskering af partsfiskernes fangstret og kvoternes privatisering så ud til at true den kystkultur med fiskeri og bådebygning, der har præget området i århundreder. Bådeværftet i Hanstholm var tæt på lukning, og egnens sidste havbådebygger, *Peter Madsbøll*, var allerede holdt op. Snart ville der ikke være nogen tilbage, der mestrede det gamle håndværk at bygge havbåde. Slettestrand, hvor projekt *Han Herred Havbåde* i dag holder til, var reduceret til en almindelig badestrand, der lå øde hen uden for badesæsonen. Den sidste fisker var flyttet til Hanstholm i 1999.

I begyndelsen af det nye årtusind oprettede regeringen ophugningsordninger, hvor fiskerne kunne få penge for at ophugge deres skibe, mod at de til gengæld mistede fiskeretten fra det pågældende skib. Det betød, at mange traditionelle havbåde pludselig stod foran ophugning. Etnolog *Thomas Højrup* fortæller, at projekt Han Herred Havbåde langsomt voksede frem i takt med interessen for de gamle havbåde, der lå foran ophugning:

“Vi så for eksempel en dag en båd nede på stranden, og Peter sagde; ‘Skulle man lave en sandskude, sådan med lidt gammel facon, kunne vi kigge efter den der.’ Da båden skulle hugges op, lykkedes det os at få fingrene i den, og den er nu model i vores projekt.”

Det var ikke fra begyndelsen klart, hvad projektet skulle ende med, men da man efterhånden stod med en håndfuld gamle havbåde, blev det relevant at gennemtænke, hvordan restaureringen kunne tænkes sammen i et større projekt. Så begyndte idéen om Han Herred Havbåde at tage form. Projektet har en ansat formidlingsmedar-

bejder samt to ansatte bådebyggere. Alle andre arbejder frivilligt. Bådebyggerarbejdet i Han Herred Havbåde sker i øjeblikket i en gammel redningsstation uden de nødvendige faciliteter for udstillingsaktiviteter, medarbejdere og bådelaag, men byggeriet af et nyt og moderne bådebyggerværksted samt administrations- og udstillingslokaler er i fuld gang. Byggeriet sker i klitfredede områder og er derfor underlagt strenge krav til æstetik og placering, og byggeriet vil trække på lokale byggetraditioner, håndværk og materialer.

DET NYE FYRTÅRN

Slettestrand blev valgt, fordi nogle bygninger ejet af den lokale fiskeriforening i forvejen lå ubrugte hen.

Lokalt har projektet stor betydning, og projektet er på vej til at blive områdets nye turismefyrtårn: *“Det er et projekt, der passer i en verden, hvor vi taler om det autentiske,”* siger Jammerbugt Kommunes turistchef, *Finn Hagedorn*, og fortsætter: *“Her kan du tage gæsterne ved hånden og vise dem bådebyggeriet. De kommer ind i et helt andet univers, hvor der lugter af tjære, og hvor de måske ligefrem får tjære på tøjet. De er på vej ind i historien og er vidner til et regulært håndværk.”*

Projektdeltagerne oplever da også, at projektet har appel, både hos lokale og turister, og i perioder er interessen faktisk så stor, at det kan være svært at for bådebyggerne *Peter Madsbøll* og *Freddy Langgaard Nielsen* at arbejde. Tiden kommer let til at gå med at fortælle om bådene og arbejdet.

“Til at begynde med snakkede vi meget om, hvor mange skilte vi skulle sætte op for at tiltrække turister, men nu overvejer vi at sætte hegn op for at holde dem ude!,” siger *Peter Madsbøll* med et glimt i øjet.



SPECIALE BEKEN

KEN



Bådebyggerlærling, formidlingsansvarlig og frivillige fra bådelaene i pausen mellem arbejdsopgaverne.

Arbejdsgruppen arbejder nu på idéer til, hvordan der i det nye byggeri kan indrettes en bedre formidling, der åbner dørene for interesserede, men også holder gæsterne en smule mere på afstand af de arbejdende bådebyggere.

ØKONOMISK STORMVEJR

Projektet har været igennem en turbulent tid de seneste år. Efter finansieringen af projektet var på plads og projektet i gang, krakkede ebh-fonden. Det betød, at en stor del af den vigtige økonomiske støtte, som projektet var blevet stillet i udsigt, faldt fra, og projektet stod tilbage med en massiv gæld og to bådebyggere, man vanskeligt kunne fortsætte med at lønne. Til alt held henvendte en lokal fisker sig med en opgave, så de to bådebyggere kunne tjene deres løn vinteren over ved at reparere fiskerens havbåd.

I flere måneder var der uvished om projektets fremtid, men arbejdsgruppen fortsatte ufortrødent: *“Vi måtte skrive breve til alle dem, vi skyldte penge, og bede om udsættelse. Og vi vidste endnu ikke, om vi ville få penge fra nye fonde. Vi kæmpede igennem den vinter med kontrakter, ansøgninger og møder med de store fonde, og i begyndelsen af marts sagde den sidste af de tre fonde ja til at støtte projektet,”* siger Kirsten Monrad Hansen, som er formidlingsansvarlig. Det lykkedes at lave en hidtil uset finansierings-model, hvor *Realdania*, *Nordea-fonden* og *A.P. Møller og hustru Chastine Mc Kinney Møllers fond til almene Formaal* tilsammen gav det beløb, som projektet manglede for at kunne fortsætte aktiviteterne.

Der blev åndet lettet op i den gamle redningsstation, hvor den store beslutsomhed vidner om en særdeles motiveret arbejdsgruppe, der arbejder ud fra den idé, at det

SET UDEFRA

“PROJEKTET BIDRAGER MED VIGTIG IDENTITET OG BEVIDSTHED OM VORES RØDDER I JAMMERBUGT KOMMUNE, DER VED KOMMUNESAMMENLÆGNINGEN BLEV SLÅET SAMMEN AF FIRE KOMMUNER. HAN HERRED HAVBÅDE ER ET VIGTIGT PROJEKT FOR KOMMUNEN, FORDI DET FORMIDLER VORES FÆLLES HISTORIE OG HAR EN KLART INTEGRERENDE FUNKTION. PROJEKTET ER STÆRKT LOKALT FORANKRET OG NYDER STOR OPBAKNING BLANDT LOKALBEFOLKNINGEN – OG DET ER MEGET VIGTIGT I EN KOMMUNE SOM VORES, HVOR DER KAN VÆRE LANGT MELLEMLIGT HUSENE.”

— Mogens Gade, borgmester i Jammerbugt Kommune



er i arbejdet med at overvinde problemerne, at ting skabes og opstår.

“Hvis man skal sige det lidt brutalt, er det tusind års bådbygning, der er ved at forsvinde, og så bliver det andet lidt mindre vigtigt,” fortæller Thomas Højrup om sin motivation for at kæmpe for projektet – også når det har været sejt. Projektet handler ikke bare om at bevare lokal historie, men også om at der er en aktiv fremtid for projekt Han Herred Havbåde.

ALLE ER EKSPERTER

I dette projekt lægger nogle ildsjæle vægt på de historiske fortællinger og den levende kyst, mens andre arbejder ud fra en håndværksmæssig skabertrang. Arbejdsgruppen består af deltagere med meget forskellige kompetencer, og det er projektets styrke. Projektdeltagerne er stødt til projektet undervejs i takt med, at netop deres evner

og interesser blev nødvendige. Han Herred Havbåde var ikke blevet til noget, hvis ikke man kunne trække på mangfoldige, håndværksmæssige og akademiske evner og interesser. Og selvom udgangspunkterne er forskellige, arbejder deltagerne utvivlsomt mod det samme mål.

I bådelaene gælder det også, at projektet tiltrækker mennesker med meget forskellige kompetencer, og hvert bådela har sine eksperter.

Thomas Højrup: *“Vi har frivillige eksperter på utrolig mange områder. De finder os og henvender sig, fordi de har interesse i projektet. Den organisering kræver, at eksperten kan lære fra sig uden at gøre det for svært. Og at dem, der kommer, er villige til at lytte til eksperten. Hele det samspil er noget, vi skal lære.”*



Peter Madsbøll er en af de få i Danmark, der mestrer det gamle håndværk at bygge havbåde.

FAKTA

VISION:

At vedligeholde, udvikle og formidle den traditionelle klinkbygningskunst ved oprettelsen af bådebyggeriet og kystkulturcenteret Han Herred Havbåde.

BYGGERI:

Opførelsen af et nyt, moderne bådebyggerværksted samt nødvendige faciliteter for medarbejdere, bådela og udstilling.

ORGANISATION:

Foreningen Han Herred Havbåde med en blanding af frivillig og lønnet arbejdskraft.

SAMLET BUDGET:

44 mio. kr.

BIDRAGYDERE:

Realdania, A.P. Møller og hustru Chastine Mc Kinney Møllers fond til almene Formaal og Nordea-fonden har hver bidraget med 10 mio. kr. Derudover ebh-fonden, Vækstforum Nordjylland, Jammerbugt Kommune m.fl.

PROJEKTPERIODE:

Foreningen blev oprettet i 2007, og byggeriet færdiggøres i 2010. Med nuværende midler kan projektet fortsætte til 2018.

BRUGERE:

Både- og fiskeriinteresserede samt turister.

BELIGGENHED:

Slettestrand i Jammerbugt Kommune.

HUSET PÅ NÆSSET

DRØMMEN OM ET
KULTURHUS PÅ LANDET

I UDBY FIK LOKALE ILDSJÆLE IDÉEN OM AT LAVE ET GAMMELT ELVÆRK OM TIL KULTURHUS - OG MED ET STORT OG LANGVARIGT ENGAGEMENT ER DRØMMEN NU GJORT TIL VIRKELIGHED. PROJEKTET REDDER EN BEVARINGSVÆRDIG INDUSTRIBYGNING OG GIVER SAMTIDIG ET TILTRÆNGT LØFT TIL ET AF DANMARKS UDKANTSOMRÅDER. MED TIDEN KAN HUSET PÅ NÆSSET BLIVE ET KULTURELT FYRTÅRN, DER SAMLER KULTURINTERESSEREDE FRA OMRÅDETS STORE OPLAND.



AKTIVITETER OG ILDSJÆLE VISER VEJEN FOR NYT KULTURHUS

Det kønne, gamle elværk ligger ved gadekæret, lige over for Dagli'Brugsen. Ikke den dårligste placering for et kulturhus som *Huset ved Næsset*. Men det har taget sin tid at omdanne elværket til kulturhus. Det tog syv år, flere fondsansøgninger og en lang og insisterende dialog med Holbæk Kommune, før der var opbakning og midler til at omdanne det tidligere elværk og kornlager til kulturhus.

Den lille industribygning har ikke været brugt som elværk siden starten af 1950'erne, hvor huset blev solgt og indrettet til kornlager. I foråret 2002 fik lokale beboere for første gang lov til at anvende bygningen til kulturarrangementer og foreningen *Huset på Næsset* blev stiftet. *Ib Helgestad* fra Foreningen Huset på Næsset beskriver den første tid: *"Fra 2002 begyndte vi at afholde arrangementer i huset. På det tidspunkt var huset stadig uopvarmet, så vi måtte bruge gasovne. Til gengæld gjorde vi meget ud af at skabe en hyggelig og intim stemning, ved for eksempel at pynte op med stearinlys."* Arrangementerne blev i starten afholdt en gang om måneden og kunstnerne spillede 'på døren' - dvs. de fik det beløb, der kom ind i entréindtægter for deres optræden. Alligevel formåede foreningen at tiltrække store navne, og *Benny Andersen* spillede således for 120 besøgende i Huset på Næsset i projektets tidlige levetid.

I 2005 blev huset købt af foreningen Huset på Næsset og det tidligere mølleri og elværk var skridtet videre mod at blive et egentligt samlingssted og kulturhus. Idéen er at skabe et mangfoldigt hus med café, værksteder til kunsthåndværk og faciliteter til dans, koncerter og foredrag. Bag projektet står en lokal gruppe ildsjæle, hvor den centrale kerne af frivillige består af 12 personer.

"DET VIGTIGSTE ER, AT DER LIGE NU KOMMER RIGTIG MANGE TIL ARRANGEMENTERNE"

For at få kommunens støtte til projektet måtte initiativtagerne gøre husets potentialer synlige. Det gjorde man ved at afholde kulturelle arrangementer i huset - også før der var rejst penge til restaureringen. Ildsjælsgruppen har gode kontakter i kunst- og musikverdenen og fik hver måned kendte og ukendte kunstnere og forfattere til at stille op til foredrag og koncerter for at støtte huset. Arrangementerne skabte mere liv i landsbyen og gjorde det lettere for kommunen at se lokalsamfundets engagement og bygningens potentialer. Kommunen gav efter lange overvejelser tilskud til ombygningen, men driften skal ildsjælene selv stå for.

Byggeriet blev afsluttet i august 2009, og den 24. oktober 2009 åbnede huset officielt. Siden 2008 ejes og drives Huset på Næsset af en selvejende institution med en bestyrelse bestående af ildsjæle såvel som repræsentanter fra kommunen. Den selvejende institution har det økonomiske ansvar for projektet og står for driften. Foreningen Huset på Næsset fungerer som praktisk aktør, der står for alle aktiviteter, fx fortælleaftener, koncerter og dans.

ARKITEKT OG KOMMUNE SOM FØDSELSHJÆLPER

Som ildsjæl kan det være en udfordring at kommunikere med de professionelle parter, der skal til for at gennemføre et større byggeprojekt. I dette projekt var der i høj grad behov for at alliere sig med eksperter, som har hjulpet med at bære projektet igennem. I 2004 nedsatte foreningen derfor en





Caféen er Huset på Næssets naturlige mødested og drives af projektets frivillige.

projektgruppe med *Karsten Rønnows Tegnestue* i en vigtig rolle. Holbækarkitekterne, der ønskede at støtte det positive initiativ, var med til at kvalificere processen og fungerede som 'oversættere' mellem ildsjælene på den ene side og fonde og kommune på den anden. Arkitekter fra *Karsten Rønnows Tegnestue* kortlagde husets bevaringsværdier, udarbejdede et fyldigt prospekt til kommunen og stillede også op til borgermøder. Og ikke mindst var tegnestuen tovholder på fundraising og den løbende kommunikation med fondene.

Også Holbæk Kommune har spillet en vigtig rolle i realiseringen af projektet.

Kenn Thomsen havde ved projektets opstart ansvar for kulturområdet i kommunen, og han så hurtigt potentialer i projektet, der både var præget af en stor og aktiv ildsjælegruppe og havde vist levedygtighed gennem tre års tid, hvor de på egen hånd havde kørt aktiviteter. *"Jeg og mine nære kolleger*

var i dialog med ildsjælene og sørgede for, at ildsjælenes idéer og forventninger stemte overens med, hvad der kunne bære igennem politisk." På den måde opnåede man en politisk aftale, hvor kommunen bevilgede et anlægsbeløb, som blev fulgt op af fondsmidler, bl.a. fra *Realdania*. *"I dag er udfordringen for ildsjælene at søge midler til driften,"* fortsætter *Kenn Thomsen*, *"det kan ind imellem være lidt surt, for det er ikke det arbejde, der tænder dem. Fra kommunens side støtter vi så godt vi kan med råd og vejledning, men det vigtigste er, at der lige nu kommer rigtig mange til arrangementerne."*

OG SÅ OP I GEAR IGEN...

I dag er kulturhuset åbent, og det frivillige hold forsøger at afvikle mindst en stor event og en række mindre arrangementer hver måned. Visionen er at skabe et levende, pulserende hus. Et sted, man har lyst til at besøge og involvere sig i.

SET UDEFRA

“ DET HAR VÆRET EN KÆMPE OPGAVE FOR ILDSJÆLEGRUPPEN AT LØFTE PROJEKTET - ET STORT PROJEKT TIL OVER 9 MIO. KR. NU SKAL VI TIL AT GIVE HUSET LIV. VI ER STADIG I OPSTARTSFASEN, OG DER VIL GÅ ET PAR ÅR, FØR PROJEKTET ER RIGTIGT REALISERET. DET KAN GODT VÆRE EN UDFORDRING FOR ILDSJÆLE, SOM IKKE TRIVES MED DEN LANGE LATENSTID FRA IDÉ TIL REALISERET PROJEKT. UDFORDRINGEN ER AT HOLDE GEJSTEN OPPE, MEN PÅ SIGT KAN HUSET PÅ NÆSSET BLIVE ET UNIKT FYRTÅRN FOR OMRÅDETS KULTURELLE LIV. ”

— Kenn Thomsen, direktør i Holbæk Kommune



Efter en byggeperiode uden udadvendte aktiviteter har ildsjælene nu en opgave i atter at gøre omverdenen opmærksom på, at der er gang i huset. Samtidig skal endnu flere lokale frivillige kræfter engageres i kulturhuset. Den lille, frivillige skare kan nemlig blive udfordret på driften, hvis der ikke kommer flere frivillige til. Nu hvor byggeriet står færdigt, og kulturhuset er åbent, skal 10-12 frivillige tage sig af al den løbende drift, lige fra caféarbejde til arrangementer, rengøring og PR.

En anden udfordring er at finde et niveau for, hvordan huset skal bruges. På den ene side er Huset på Næsset en forretning, der skal kunne køre rundt, hvilket kræver en åbenhed over for husets brug. På den anden side ønsker man ikke at gå på kompromis med drømmen om et kulturhus, og det sætter visse begrænsninger. Ib Helgestad forklarer dilemmaet: *“Vi vil gerne leje huset ud til konferencer eller lade for eksempel*

FOF leje sig ind. På den anden side skal vi også passe på, at vi har vores frihed til at lave de arrangementer, vi egentlig brænder for at lave. Vi skal være en kulturinstitution for alle og ikke et forsamlingshus, der består af lukkede cirkler.”

Foreningen har lavet en rabatordning, hvor foreningens medlemmer opnår en betragtelig rabat ved brug af husets faciliteter, og det skaber både medlemstilgang og flittig brug af huset. Efter et langt sejt træk er det nu tid til at høste frugterne. Ikke ved at læne sig tilbage og se til, men ved at komme i gang med de aktiviteter, som ildsjælene virkelig brænder for.



Det nyrenoverede Bedre Byggeskik-hus står nu som et vartegn for landsbyens liv.

FAKTA

VISION:

At indrette det gamle elværk ved Tuse Næs som ramme om områdets kulturelle aktiviteter.

BYGGERI:

Et tidligere elværk og mølteri, opført i 1911.

ORGANISATION:

En selvejende institution med en bestyrelse har det overordnede økonomiske ansvar for stedet. Foreningen Huset på Næsset driver aktiviteterne i huset.

SAMLET BUDGET:

9,8 mio. kr.

BIDRAGYDERE:

Realdania (1.9 mio. kr.), Lokale- og Anlægsfonden, Landdistriktspuljen, Holbæk Kommune m.fl.

PROJEKTPERIODE:

I 2002 blev foreningen stiftet, og byggeriet stod færdigt i sommeren 2009. Tilbage står at indrette bygningernes indre.

BRUGERE:

Kulturinteresserede borgere fra egnen – på sigt fra hele Sjælland.

BELIGGENHED:

Landsbyen Udby i Holbæk Kommune.